

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ, ΑΝΤ. ΠΙΛΛΑΣ, Α. ΣΙΣΜΑΝΗΣ, ΠΑΥΛΟΣ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ, ΔΗΜ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ,
Γ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ,
Α. DU BOUCHET, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ΔΗΜ. ΤΣΙΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ,
ΘΑΝ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΜ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ.

371

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Άνδρουκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900
Ταχ. Θυρ. 7355, Λευκωσία

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:
Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530
στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αίτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος...
και να μās στέλλεται ή απόδειξη για τὰ βιβλία μας.

Έτησια συνδρομή	Κ€4.00
Έτησια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κ€5.00
Έτησια συνδρομή Ελλάδος	\$20 (δολάρια)
Έτησια συνδρομή ξεωτερικού	\$20 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ€1.00
Τὰ χειρόγραφα δὲν επιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες επιστρέφονται.	
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σαράντος Παυλέας: Τὰ ἄμφια τοῦ Θεοῦ	123
Ἀντώνης Πιλλᾶς: Ἡ δεύτερη κίνηση	124
Ἀνδρέας Σισμάνης: Ὁ Γέρο-τρελλός	125
Παῦλος Παρασκευᾶς: Ποιητικὴ ἀλληγογραφία μὲ τὸν Κ.Β.	127
Δημ. Χρ. Μπισινάκης: Ἡ ἀράχνη	128
Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου: Ἐπίμετρα, θὰ ἦταν δίκαιο	133
Γιώργος Χ" Κυριάκου: Τέσσερα ποιήματα	135
Κώστας Προυσιῆς: Τὸ ἐκδοτικὸ φαινόμενο Κύπρος Χρυσάνθης	137
Κύπρος Χρυσάνθης: Ἐπιτάφιο Οὐρανίας Κοκκίνου	145
Α. du Bouchet (μετ. Μίμης Ἰακωβίδης): Δυὸ ποιήματα	146
Δημ. Τσινικόπουλος: Δυὸ ποιήματα	147

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Κ. Χρυσάνθη: Τὸ ρόδο σύμβολο συμμετρίας - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Θαν. Παπαθανασόπουλου: Ε.Ν. Μόσχου «Τὸ πρόσωπο τῆς Εὐρώπης - Κ. Χρυσάνθη: Miguel Castillo Didier «Kavafis Integro», Φανούλας Ἀργυροῦ «Φόρεϊν Όφισ, Ἀπόρρητα Ἐγγράφα», Χρυσόθ. Χατζηπαναγιῆ «Τευκρινῶν Ἐπάνοδος». Ν. Παναγιώτου «Κυπριακὴ Βιβλιογραφία 1992», Ν.Γ. Νικολάου «Θεοκρίτου Εἰδύλλια», Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου «Γρηγορεῖτε», Δημ. Γιάκου «Ἡ παιδικὴ μας λογοτεχνία στὴν εἰκοσαετία 1970-1990» - Θέμιδος Θεοχάρους: «Τρεῖς ἐκδόσεις τοῦ Κ. Χρυσάνθη» - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΓ'

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1993

ΑΡ. 371

ΤΑ ΑΜΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τὰ μάτια εἶναι παράξενα
σάν τὴν ἀγάπη.
Τὰ γαρύφαλά καίνε σὰ φωτιά.
Θέλω νὰ κουρδίσω ἓνα βιολί·
νὰ μάθω τὸ σωστὸ ἦχο
νὰ μάθω πόσα κύματα
ἔχει ἡ θάλασσα,
πόσο καημὸ εἶχε ἡ ζωή.

«Ἡ ἄλλη ὄψη» Ρωξάνη Παυλέα

ἮΑ νὰ βρῖσκαμε τὸ Θεὸ ζώντας φυσικὰ
ὅπως ἑνὸς λουλουδιοῦ χαμόγελο, χωρὶς
ἀνάγκη τοῦ ἀλφαδιοῦ νὰ βρῖσκουμε τὸ σημεῖο
τὸ κατακόρυφο· ἄρμोजε λοιπὸν ν' ἀδειάζουμε
τὸ νοῦ μας ἀπὸ κάθε σκέψη ἄχρηστη
καὶ βουλευμιακή, γιὰ νὰ ἴβρισκε ὁ Θεὸς
τὴν πόρτα μας ἀνοιχτή καὶ νὰ ἴμπαινε
μέσα μας χωρὶς νὰ καπνίζόταν ὁ Θεός,
ποὺ κατασκεύαζε τὸ ζόφο
καὶ νὰ γεννιόταν ἔτσι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου
καὶ μὲ τὸ φῶς τους νὰ μᾶς παρηγοροῦσε,
γιὰ νὰ παίρναμε κι ἑμεῖς τὴ μίμηση
καὶ στὴν κατασκευὴ τοῦ φωτός
νὰ προχωρούσαμε ξεφοβίζοντας
τῶν σπηλαίων μας τὴν τρομώδη νύχτα,
ὁ θάνατος γινόταν γιὰ νὰ μᾶς δωριζόταν
μιὰ λήθη ἔστω προσωρινὴ τῶν ἀπατηλῶν
μας αἰσθήσεων. ἮΑχ ἔπρεπε λίγο ἔτσι
νὰ λησμονούσαμε ἐκεῖνο τὸ σῶμα μας,
τὸ σχοινὶ ἐκεῖνο τὸ δύσκολο τὸ τεντωμένο,
ὅπου ἀκροβατούσαμε σφιγγόμενοι,

σὰ νὰ βασανίζαμε μὲ τὶς πολλὲς μᾶς
 φαντασιώσεις τοῦ Θεοῦ τῆ συνείδηση!
 Ἄ νὰ κατορθώναμε ἔστω καὶ σ' ἐκεῖνο
 τὸ σχοινὶ τὸ σωματικὸ
 νὰ περπατούσαμε χορεύοντας
 μέσα στὴν ταξιδιωτικὴ μᾶς ψευδαῖσθηση
 πειθόμενοι στὸ χορευτικὸ ρυθμὸ
 τῶν ἄπειρων ἡλίων τῶν ἐναλλασσόμενων
 μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ καμπύλο διάστημα
 τὸ κεντημένο μὲ τ' ἀρίφνητα
 περίλαμπρα τῶν ἄστρων
 μυθώδη κοσμήματα τὰ πυρώδη,
 ἐκεῖνα τὰ περιστρεφόμενα
 ἀνθηρὰ καὶ ποικίλα·
 τοῦ Θεοῦ μᾶς ἱερατικά
 τῆς ἱερῆς του ἐργασίας ἄμφια.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ἐκχυση τοῦ κεκρυμμένου νάματος τῆς οὐρανίας δρόσου
 κι ἐξίτηλα σημάδια ἀγγελικῶν ἐφόδων
 ἐτούτη ἡ πλήμμυρα ἡ ξαφνικὴ
 – λαὸς ἀρίφνητος – τῶν λουλουδιῶν ἄ, τί θεῖα τύρβη.
 Φοῦρνοι στὸ βάθος νὰ καπνίζουνε γραμμὴ ἀπὸ τὰ χαράματα
 δέντρα ν' ἀκίνητοῦν ντυμένα μὲ τὴν πάχνη
 κι ἡ χλόη νὰ κυματεῖ σὲ τάφων πλάκες
 σκληρὲς, κρύες κι ἀτάραχες· ἰδοὺ
 ἡ πρώτη κίνηση ἡ αἰώνια – καὶ πάντοτε στὴν ὥρα της..
 Ἡ δευτέρη ποὺ ἀπομένει
 νὰ πληρωθεῖ ὁ πίνακας, τὸ θαῦμα
 εἶναι ἐκείνη τῆς ψυχῆς
 μὲ ἄσκησις στίς ἐμφάσεις, ἐν σπουδῇ καὶ μ' ἀφελότητα.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

Ο ΓΕΡΟ-ΤΡΕΛΛΟΣ

Στους γονείς μου

Γυάλινα μάτια
γέρικα τρελλά
σαν το λεπίδι
σ' αναπάντεχο φως
«οι φωνές είναι πέτρες
που πετούν
οι δαίμονες στα
γαλήνια φτερά
των κύκνων,
τα χέρια κύματα
που συνθλίβουν
τα καράβια.
Οι ρυτίδες είναι
κρίκοι που δένουν
την καρδιά
χλωμή δυσοσμία
που κρατάς.
Βασιλεύεις εύκολα
δύσκολα γεννιέσαι
ο ήλιος και το φεγγάρι θαμμένα
στην έρημο
καμένα τα στάχια
παπαρούνες
βιασμένες το χρήμα
αίμα μην είμαστε
εικόνες στον άνεμο.
Στεναγμός των Αγγέλων
στον καθρέφτη
της νύκτας;
Οι ήρωες αγαπούν
και σαπίζουν.
Τα παραμύθια πλεκτά
στα χείλη
όπως στα σκοτεινά
νεύρα και
στις ρίζες του κόσμου
ο ιστός της.

– Έλα δε μας κρένει
 κανένας.
 Το χρώμα μπόχα
 ειδώλων.
 Ο ουρανός σχίστηκε
 σαν αυλαία
 τραβήχτηκε στο θέατρο
 των μωρών.
 Και
 μόνο η θάλασσα
 σε σκάβει όπως
 τόσους βράχους
 χωρίς ραβδί
 μαγικό ν' αναβλύσει
 μια βρύση το δάκρυ
 σου της θάλασσας
 (που γέννησε
 την Αφροδίτη).
 Η καρδιά σου μαβιά
 την τρυπά
 ο Ποσειδώνας
 (με την τριάινα)
 μια πληγή
 για σένα μια πληγή
 για μένα
 μια πληγή για
 την αυγή.
 Ο θάνατος μουρμούρισε.

.....
 Το μνήμα του άλλην
 εποχή γιομίζει παπαρούνες
 και μικρές μαργαρίτες
 ήλιους που στάζουν αίμα
 κι άστρα να μαδάς.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΣΙΣΜΑΝΗΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΤΟΝ Κ.Β.

Το γράμμα που περίμενε η μητέρα σου δεν έφτασε
 Γι' αυτό, παρακαλώ να μου επιτρέψεις
 αντ' αυτού να χρησιμοποιήσω
 τις σημειώσεις του «Ευαγγελισμού» σου

Θλίβεται η ψυχή μου, αδελφέ
 που παραμερίζοντας τους οδυρμούς, τα μοιρολογήματά και
 τα λιβανίσματα

των ομοτέχνων σου,
 τις εγκεφαλικές τους ενδιατρίψεις
 δεν βρίσκω στίχους άλλους από τους δικούς σου
 να έχουν γονιμοποιηθεί με τον κρίνο της ποιήσεως.

Και θλίβομαι απείρως αφού η ελληνική σ' αυτή την εσχατιά
 έχει πλήρως εξαλειφθεί (ως νόημα και περιεχόμενο)
 αφού ύστερα απ' τις «Σημειώσεις» σου
 οι σημειώσεις επανέρχονται δριμύτερες
 όχι μόνον στα κείμενα αυτών που έχουν την ελληνικήν
 ως ξένη γλώσσα
 αλλά και στους νεότερους ποιητάς
 που κρίνουν σκόπιμο
 να κάνουν κάτι για τους αμαθείς ιθαγενείς.

Κι ύστερα, όταν επιτέλους ο μακροχρόνιος αγών θα δικαιωθεί
 όταν πια ελληνόγλωσσος και Έλλην δεν θα ενδημεί σ' αυτό
 τον τόπο,

νέοι φιλόλογοι φερέλπιδες θ' αναδυθούν
 διδάσκοντες επιτέλους τη νεκρά της αλληλογραφίας μας γλώσσα.

Γιατί στα λέω τώρα όλ' αυτά αντί να δημοσιεύω αίτους;
 Συμβαίνει καμιά φορά, τα βιβλία να καίγονται
 από τους καθηγητές που διαβάζουν μόνο δύο,
 τα περιοδικά να αναστέλλουν την έκδοσή τους
 κι ακόμα οι εφημερίδες να εξαντλούνται.

Όμως η επιστολή έχει χαρακτήρα προσωπικό,
 κουβαλεί στις αράδες της μύρια θαυμαστά
 και τυχαίνει
 αν απευθύνεται σ' εξέχοντα λογοτεχνίτη
 να αρχειοθετηθεί με κωδικούς
 και να διασπαρεί στα πέρατα της Οικουμένης.

Η ΑΡΑΧΝΗ

(Διήγημα)

Ο ήλιος πριν από λίγο άφησε το Σαρωνικό και κρύφτηκε πίσω από τα Μωραϊτικά βουνά. Ακόμη φαινόταν ο φωτεινός δρόμος του πάνω στη θάλασσα. Λίγα μεθυσμένα συννεφάκια λαμπροντυμένα ζυγιάζονταν ανάμεσα στο βουνό και στο κύμα.

Προχώρησε προς τ' ανοιχτό παράθυρο. Από κάτω, σχεδόν στα πόδια της, ακουγόταν ο θρος των πεύκων κι' οι μικροκυματισμοί της τεχνητής λίμνης, ήρεμα κι' αρμονικά. Άλλες φορές όλα αυτά θα την ευχαριστούσαν. Είχε ζήσει έντονες συγκινήσεις στις δασωμένες περιοχές και στους γιαλούς της Πύλου. Τώρα, οι εντυπώσεις αυτές είναι φευγαλέες, τις προσπερνά σχεδόν αδιάφορα. Τελευταία, αισθάνεται κάπως διαφορετικά. Προσπαθεί να εντοπίσει από πότε άρχισε αυτή η κατάσταση.

Δεν ήταν βέβαια κάτι το ξαφνικό, που να μην το περίμενε, κάτι το απροσδόκητο, ας πούμε. Λίγο-λίγο άρχισε να το νιώθει στο σώμα της και υστερότερα το συνειδητοποίησε καλά. Τό 'βλεπε νάρχεται αργά και σταθερά, τη φόβιζεν, αλλά καταλάβαινε πως δεν είχε τη δύναμη να το αποτρέψει.

Ήταν κάπου μια ώρα, που είχε φύγει ο Μανώλης κι' αυτή άναψε μηχανικά τσιγάρο κι' ένωσε την ανάγκη να πει κάτι. Κάτι, που να την πιάσει. Είχε την εντύπωση πως στέγνωσε ο λαιμός της και την πίεζαν τα μηνίγγια της. Όση ώρα ήταν με το Μανώλη συγκρατιόταν για να μην του δώσει και καταλάβει τίποτε. Γιατί μετά από κάθε σμίξιμό τους πρόβαλλε δειλά-δειλά η επιθυμία να βάλει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του, να τον σφίξει, να τον σφίξει, ίσαμε που να τον πνίξει, σχεδόν. Αυτό στην αρχή. Την φόβιζε, δεν το συζητούσε. Ούτε και με τον εαυτό της ήθελε να το κουβεντιάσει, το απόφευγε.

Και πήρε τηλέφωνο την Άννα, φίλη της από παλιά, να της φέρει το παιδί. Καθώς έφυγε ο Μανώλης δεν μπορούσε να μείνει μόνη της, φοβόταν. Κυρίως τον εαυτό της. Κι' ήθελε να το ψάξει, να βρει την αλήθεια. Όμως κάθε φορά που το σκεφτότανε, βούιζε το μυαλό της. «Μα συμφέρει να γνωρίσω τον εαυτό μου», συλλογιζόταν. Αλλά ο πειρασμός την έσπρωχνε να το φτάσει ως τ' άκρα, αν κι' από τις παιδικές της μνήμες είχε ανασύρει την ευχή «να δώσει να μην μπει σε πειρασμό».

Κάθε φορά που είχε την επίσκεψη ενός φίλου, κι' αυτό δεν γινόταν σπάνια, έστελνε το παιδί στην Άννα. Η Κατερίνα ήθελε να κρατάει τα προσχήματα. Δεν αισθανόταν άνετα, όπως έλεγε. Κυρίως όμως επειδή της έρχονταν τελευταία εκείνες οι παράξενες και σκοτεινές επιθυμίες, όπως με το Μανώλη.

Εργαζόταν σκληρά στο Γυμνάσιο όλη την εβδομάδα, έπαιρνε εργασία και στο σπίτι. Βέβαια, το Σάββατο ήταν δικό της. Κι όμως, εδώ και κάμποσο καιρό, το Σάββατο δεν είναι το παλιό, το γνωστό της, που το χαιρόταν ξένοια-

στα. Ήρθαν βέβαια μερικά χρόνια, δεν το ξεχνάει. Δεν φέρνουν την ξεκούραση, την ανάπαυση από κάθε έργο, το Σαββάτισμα. Έχουν την ίδια γεύση του τέλους της γιορτής, πες καλύτερα της εκδρομής, κι' από πάνω νάχεις το μποτιλιάρισμα, καθώς μπαίνεις, γυρνώντας, στην πόλη.

Το παιδί κοιμόταν στο κρεβάτι του, ήρεμο. Το κοιτούσε τρυφερά. Θάθελε να του τραγουδήσει, να το νανουρίσει, όπως μια παρόμοια στιγμή, πριν από λίγο καιρό, «Κοιμήσου αγγελούδι μου, γλυκά με το τραγούδι μου». Όμως δεν της έβγαινε η φωνή, ούτε σαν ψίθυρος.

Βγήκε στη βεράντα και σωριάστηκε σε μια πολυθρόνα. Δίπλα στο τραπέζακι είχε ακουμπήσει το ποτήρι της και τα τσιγάρα της.

Ήταν πανσέληνος. Χαρά Θεού, φωτοπλημμύρα. «Του Αυγούστου το φεγγάρι, ήλιος της ημέρας μοιάζει».

Από κει ψηλά ξαπλωνόταν μπροστά της, στα πόδια της όλη η Αθήνα, ίσαμε κάτω ο Πειραιάς, το Φάληρο. Γλυκιά νύχτα, φαινόταν η θάλασσα. Και μέσ' στο δωμάτιο το παιδάκι αναδεδυόταν στο κρεβατάκι του. Έτρεξε κοντά του, όλα ήρεμα. Το κοίταζε ικανοποιημένη, καθώς κοιμόταν. Δεν ήξερε τι θάκανε χωρίς αυτό το παιδί. Ώρες-ώρες όμως σκεφτόταν, αν ήταν αυτό αγάπη ή ανάγκη. Σκεφτόταν επίσης και τον πατέρα του, τον Άγγελο. Όχι με μίσος ή με αγάπη. Αλλά να, δεν της λείπει τίποτε πια ο Άγγελος. Και ξανά έρχεται στο βασανιστικό της ερώτημα, αν είναι γέννημα αγάπης ο γιός τους. Μήπως ήρθε έτσι αλόγιαστα, συμπτωματικά, αναγκαία... Τον Άγγελό της δεν μπόρεσε να τον ρωτήσει. Θυμόταν όμως πως τότε δεν είχε αυτές τις παράξενες επιθυμίες, τουλάχιστον δεν είχε καταλάβει.

Αυτές οι σκέψεις την ζάλιζαν. Σηκώθηκε απότομα. Ξεκίνησε σαν κουρδισμένη να βηματίζει στη βεράντα. Πήρε στα χέρια της το ποτήρι και τα τσιγάρα και συνέχισε. Χανόταν στους καπνούς τους.

Το θρόϊσμα των πεύκων τό 'νωθε κοντά της. Αφουγκραζόταν, λες και ήταν η Βελανιδιά της Δωδώνης. Αισθανόταν να διαπερνάει μια ανατριχίλα το κορμί της. Κάτω απλώνονταν τα φώτα της πόλης και απόμακρα το φεγγάρι χυνόταν λυωτό στη θάλασσα.

Το μυαλό της έφευγε, πλανιόταν μακριά, στα περασμένα. Θυμόταν, τότε φοιτήτρια, την ακρογιαλιά της Γιάλοβας. Έμοιαζε με τούτη τη βραδιά. Αυτή ξαπλωμένη σε σλίπινγκ-μπαγκ πάνω στην άμμο. Ο Άγγελος δίπλα της. Την ευχαριστούσε, εκτός από τ' άλλα και η παρέα του. Τα θυμόταν όλα μ' ευχαρίστηση. Μικρή ήταν. Σχεδόν οι πρώτες πραγματικές εμπειρίες. Όμως πέρασε το καλοκαίρι, πέρασαν όλα. Και για τον Άγγελο ένιωθε κάπως παράξενα, πρωτόγνωρα και φοβόταν. Όπως τη θάλασσα, που τη θέλει και τη φοβάται και θέλει να πάρει εκδίκηση γι' αυτό το φόβο. Αυτό της στοίχισε. Την βασάνισε καιρό, αλλά πέρασε, πάει.

Άρχισε να αμφιβάλλει για πολλά πράγματα. Κάτι κάπως παράξενο, αυτή η αμφιβολία της, αύξησε περισσότερο την περιέργειά της. Να δοκιμάσει, να γνωρίσει το καλό, αλλά κυρίως ως που μπορεί να φτάσει το κακό. Τότε, όλα αυτά τα θεωρούσε αυτονόητα, τώρα προβληματίζεται. Στα μαθήματά της καλά προχωρούσε. Βιαζόταν να πάρει το πτυχίο της, να εργασθεί και να ζήσει. Να ζήσει, όπως ήθελε, όπως φανταζόταν. Η φρεσκάδα της γνώσης ανέβαλλες για αργότερα την ωρίμανση. Γιατί δεν μπορούσε να σκεφθεί τι ακολουθεί μετά την ωρίμανση. Αυτά, μετά το καλοκαίρι της Γιάλοβας. Κι' ύστερα; Ύστερα ήρθαν τα επόμενα τρία καλοκαίρια. Τα θυμάται πολύ καλά: τρία καλοκαίρια, τρία φεγγάρια. Αμοργός, Καψάλι, Κρουονέρι. Διαφορετικά φεγγάρια, διαφορετικοί τόποι και πρόσωπα. Αλλά πάντα πανσέληνοι, μέλι, γλύκα και δροσιά. Όμως από τότε τότε παρατηρήσει, αν προχωρούσε ή αργούσε το φεγγάρι, δεν ήταν έτοιμη να περιμένει, να χαρεί την αστροφεγγιά. Και τα πρόσωπα τα ανάφερε ύστερα από κάποια προσπάθεια. Και με την αλλόκοτη επιθυμία να σφίξει τις παλάμες της γύρω από το λαιμό τους. Στη Γιάλοβα ήταν κάπως διαφορετικά, ήταν ο Άγγελος.

Τούτη τη βραδιά όσο τα θυμάται, τόσο και κερνάει στο ποτήρι της. Με το δυνατό ποτό άρχισε να ζαλίζεται, να χάνεται ταξιδεύοντας, όπως τότε. Και μέσα από τους καπνούς του τσιγάρου της, έφερε στο μυαλό της τα μικρά συννεφάκια στο Καψάλι, που συνόδευαν τον ήλιο, καθώς πήγαινε να βασιλέψει ολοπόρφυρος.

Παρά τις δυσκολίες που συνάντησε, δε σταμάτησε τις σπουδές της, προχώρησε. Πήρε το πτυχίο της, έπιασε δουλειά στο Μενίδι. Τη βολεύει να μένει στους Θρακομακεδόνες. Αν και δεν της ήταν εύκολο, έβαζε τη ζωή της σ' ένα δρόμο. Δεν ήταν ακόμη έτοιμη γι' αυτό το λούκι.

Κι ο γάμος της με το Μιχάλη ήταν ένα λαθός. Συνήθως δεν ανέφερε τ' όνομά του. Έλεγε απλώς, ο Μιχάλης Πετρίδης. Το εξέταζε τώρα εκ των υστέρων, τόβλεπε καθαρά. Μην ψάχνεις για αιτίες. Λάθος απ' την αρχή. Κάπου χανόταν. Στην αρχή ένιωθε ένα ελαφρό μεθύσι, άλλοτε με σκέτο δροσερό νερό, κι' άλλοτε με ποτό, κι' ύστερα βυθιζόταν, χανόταν. Αυτό εξακολουθούσε να την ευχαριστεί από τη μια μεριά και από την άλλη να τη φοβίζει. Ένωθε σαν πως μια πεντάμορφη μάγισσα να τη μαγεύει και να τη φοβίζει, να την παγιδεύει. Και τα δύο μαζί. Όπως τότε στην ακρογιαλιά της Αμοργού. Και τι θα γίνει αν δεν μείνει μόνο στην επιθυμία;

Θύματα πως ξαφνιάστηκε, όταν κατάλαβε πως περίμενε παιδί. Αυτό στην αρχή. Πολέμησε και το κράτησε. Δεν βρήκε άλλωστε και σοβαρή αντίσταση, ούτε από τον εαυτό της, ούτε από τον Άγγελο, που έδειχνε απόμακρος και ξένος. Αυτό την ενόχλησε, χωρίς να μπορεί να ξεκαθαρίσει καλά-καλά για ποιο λόγο.

Προσκολλήθηκε στο παιδί και σε τίποτε άλλο, τόσο πολύ, που και η ίδια να απορεί με τον εαυτό της. Ευτυχώς που έχει και την Άννα, σχετίζονται εδώ

και χρόνια, την ακούει. Της λέει, πως ψάχνει να ξειδαλύνει πως νιώθει, τι ανάγκες της τάχα εξυπηρετούσε έτσι. Κι' ο χρόνος περνά, όμως από τότε άρχισε σιγά-σιγά να συνειδητοποιεί την κατάσταση. «Προέφθασαν με παγίδες θανάτου», της ξέφυγε μέσα από τα δίκτυά της.

Έλεγε ακόμη στην Άννα πως, θυμάται ότι είχε έρθει στο σπίτι ο Μιχάλης. Είχε φύγει από το σπίτι για ένα μήνα. Έλειπε μακριά, της είπε, χωρίς να δώσει περισσότερες εξηγήσεις, ούτε κι' αυτή του ζήτησε. Εκείνο το βράδυ έμεινε στο σπίτι και κοιμήθηκαν μαζί, σαν ζευγάρι. Από καιρό δεν είχαν σχέσεις. Σχεδόν είχαν ξεχαστεί. Και τότε ήταν που ένιωθε καθαρά και ξάστερα αυτό για πρώτη φορά, αυτό που κι' άλλοτε ήταν υποψία της και φόβος της. Αισθάνθηκε ένα άδειασμα, ένα κενό. Την παγωνιά του νεκρού σώματος. Ένωσε ξανά την επιθυμία να βάλει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του και σιγά-σιγά να τα σφίγγει μέχρι να τον πνίξει. Στην αρχή φοβήθηκε, και στο κορμί της διαπερνούσε ένα σύγκρου. Ύστερα κατσούφιασε, μελαγχόλησε και συνήθισε όμως στην κατάσταση, πράγμα που τη φόβιζε. Δεν θέλησε να το δείξει. Σηκώθηκε κεφάτη, έβαλε στα ποτήρια να πιούν ξανά, άναψε τσιγάρο, προσποιήθηκε την εύθυμη. Αυτό ήταν όλο, ο άντρας της έφυγε. Από τότε δεν βλέπονται.

Την κατάσταση της την συζήτησε με την Άννα, κι' αυτή δεν παραξενεύτηκε. Ίσως κι' η ίδια να είχε αντιμετωπίσει κάτι παρόμοιο. Της έδωσε όμως μια εξήγηση, πως δηλαδή επειδή τα πήγαιναν για χωρισμό και το πράγμα μαγειρευόταν λίγο καιρό, να της έφεραν αυτή την αντίδραση, να το έζησεν έτσι. Δεν φαινόταν νάταν βέβαιη γι' αυτά που έλεγε· νόμισε όμως πως κάτι έπρεπε να πει.

– Μια καινούργια σχέση τα διορθώνει όλα... ο χρόνος, βλέπεις... η αλλαγή... μουρμούρισε.

«Ίσως να μην έχει άδικο», σκέφτηκε η Κατερίνα. «Ο Μιχάλης όμως δεν είναι η πρώτη ή η δεύτερη σχέση». Οι σκέψεις αυτές γυρνούσαν πειστικά στο μυαλό της. Δεν ξεχνά πως έχει και το παιδί. Έτσι, δεν μπορεί να κάνει και τις επιλογές της άνετα. Ωρες-ώρες ήταν μόνη. Μόνη με το παιδί της, που δεν μπορούσε να την καλύψει. Να καλύψει τις ανάγκες, που έχει καθέννας που βρίσκεται στη θέση της. Κι' έτσι δεν έμεινε και με δεμένα τα χέρια.

Και γυρόφερνε στο μυαλό της πως, προτού να γνωρίσει το Μανώλη, η σχέση της με το Γιώργο την προβληματίζε κι' είχε αρχίσει να τη φοβίζει. Θυμάται πως, ένα απόγευμα, ενώ είχαν ξαπλώσει μαζί, αφού είχε στείλει στην Άννα το γιο της, της έμεινε σαν κατακάθι μια πικρή γεύση στο τέλος των ερωτικών σχέσεων. Ένωθε αηδία κι' ήταν σαν ένα άδειο ασκί. Και της ήρθε η διάθεση να το χαστουκίσει. Το σκεφτόταν μάλιστα σοβαρά, έτσι που τη σκέψη της αυτή να την επεξεργάζεται μέσα της. «Δυο ηχηρά χαστούκια! Ηχηρά...». Τελικά, συγκράτησε τον εαυτό της, η διάθεσή της όμως παρέμεινε. Αυτό κατανόησε σωστό μαρτύριο, ο φόβος της μήπως κάνει κακό, αλλά κι' η σχέση της με τον άνδρα, ο αγώνας για αποφυγή. Κι' ήτανε όμως νέα, πολύ νέα.

Το σοβαρό όμως γεγονός ήρθε με το Μανώλη. Κι' αυτός ήταν, όπως οι άλλοι, κατάσταση ανάγκης. Δοκίμασε όμως μήπως έτσι βοηθηθεί να ξεπεράσει τις προηγούμενες δυσκολίες της, όπως νόμιζε και την είχε η Άννα συμβουλέψει.

Ο Μανώλης ήταν ώριμος στα χρόνια, κι' όπως οι πιο πολλοί σ' αυτές τις περιπτώσεις, ρωτούσε για τα περασμένα, ήταν πάνω σ' αυτά πολύ ομιλητικός. Η Κατερίνα δεν απαντούσε. Τα λόγια του της φαίνονταν φτηνό χιούμορ ή ακόμη και αηδιαστικά. Έτσι, περιορίστηκε μόνο να τον κεράσει κάτι.

Λίγα πράγματα θυμάται από τις ευχάριστε στιγμές που πέρασε μαζί του. Δεν θέλει να θυμάται. Οι θύμησες μεγαλώνουν την έντασή της. Έτσι, που σιγά-σιγά ριζώθηκε και κυριάρχησε μέσα της η έντονη επιθυμία να βάλει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του και σιγά-σιγά, αθόρυβα να τον πνίξει. Κι' αυτό, ύστερα από κάθε ερωτικό τους σμίξιμο. Η παράξενη και σκοτεινή της επιθυμία αυτή, όλο και μεγάλωνε. Ξεκίνησε σαν σπίθα κι' έγινε φωτιά. Και το καταλάβαινε πως, όταν στην αρχή έβαζε τα χέρια της γύρω από ο λαιμό του, ήταν απλώς διάθεση, δοκιμή περισσότερο, που είχε καταντήσει βασανιστική και καθώς όλο και μεγάλωνε, πήγαινε να γίνει πράξη. Και παλιότερα, είχε την ίδια επιθυμία, δεν θυμάται όμως τώρα πως πρωτάρχησε. Με το Μανώλη επα-νήλθε εντονότερη.

Κατορθώνει όμως πάντα να ελέγχει τις κινήσεις των χεριών της, έστω την τελευταία στιγμή. Δεν μουδιάζουν τα χέρια της, αλλά νιώθει να διαπερνά τις άκρες των δακτύλων της κάτι σαν ηλεκτρικό ρεύμα. Αλλ' ως τότε θα αντέχει! Φοβάται για τον εαυτό της. Όλους τους φόβους της τους εξομολογείται στην Άννα. «Πιέζομαι να συγκρατηθώ, να μην τον πνίξω, να τον κατασπαράξω. Το Μανώλη... και κάθε Μανώλη... Ξέρεις... εδώ κι' ένα διάστημα... Έμεινε για λίγο σκεφτική και της είπε μισογελώντας, πράγμα που το πήρε σαν ειρωνεία.

– Αράχνη, ε, Αράχνη...

– Τί είπες... έκανε η Κατερίνα.

– Τίποτε, άστο...

– Μα πες μου... επέμεν αυτή.

– Να, η Αράχνη, που σκοτώνει, που τρώει τον ερωτικό της σύντροφο, μετά... καταλαβαίνεις...

– Τι Αράχνη και πράσιν' άλογα, μου λες... είπε η Κατερίνα, που έμεινε να κοιτάζει αφηρημένα γύρω, τριγύρω και να χάνεται. Βυθιζόταν στις σκέψεις της, βούλιαζε. Η Άννα μηχανικά έφερε το χέρι της στο μπουκάλι με το ποτό, έβαλε και στο ποτήρι της Κατερίνας, άναψε τσιγάρο και βάλθηκε να παίζει με τους καπνούς του.

Έμειναν έτσι οι δυο γυναίκες αρκετή ώρα. Σιγά-σιγά βγαίνουν από το λήθαργό τους.

Το παιδάκι κοιμόταν ήσυχα στο κρεββατάκι του.

Η Κατερίνα το κοιτούσε. Θυμόταν και τον πατέρα του. Μερικές φορές μπέρδευε τον Άγγελο με το Μιχάλη. Θυμόταν τα λάθη τους στην Αμοργό και δεν ήθελε να τα θυμάται. Ούτε άλλος κανείς, ούτε κι' ο Θεός. Ήταν νέα και δεν γνώριζε.

Δίχως φως δεν έβλεπε καλά το παιδί. Λιγοστό φως ερχόταν από τα φώτα του δρόμου. Μισοσκοτάδο. Μπλεκόταν το φως με το σκοτάδι. Δοκίμασε και τελικά κατάφερε να ανάψει ένα φωτάκι, αντί για καντήλι, που τότε δίπλα σ' ένα εικόνισμα. Της τόχε φέρει η μητέρα της παλιότερα. Καιρό είχε να τ' ανάψει. Ήταν γεμάτο σκόνες και μια μεγάλη Αράχνη είχε απλώσει τον ιστό της. Καθόταν και την κοίταζε. Σκεφτόταν, τι έπρεπε να κάνει, καθώς άρχισε να νιώθει ένα ανάκατο συναίσθημα αηδίας και φόβου. Να την αφήσει να ζήσει ή να τη χαλάσει.

Τελικά, μ' ένα φανερό πείσμα η Κατερίνα πήρε ένα χάρακα, χάλασε τον ιστό κι' έδιωξε την Αράχνη μακριά από το εικόνισμα. Έπεσε στο δάπεδο. Αμέσως, έφαξε, τη βρήκε και τη σύντριψε κάτω από το παπούτσι της.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

ΕΠΙΜΕΤΡΑ

- α) *Ἄδειάζει ἡ καρδιά.
Ποτάμι
που χύνεται σ' ανοιχτό πέλαγο
Τὸ σχῆμα της μεταπλάθεται
σὲ μιὰν ἐπίπεδη ἐπιφάνεια νεροῦ.
Ἡ πορεία ἔχει πιά δρομολογηθεῖ.
Ἄπομένει μόνο
νὰ στερέψει ἡ πηγὴ
κι' ὄλα θὰ πάρουν τὴν ἔκβαση
ποῦ ὄλοι ἀναμένουμε
σὲ τέτοιες ἢ παρόμοιες περιπτώσεις.*
- β) *Ἡ θλίψη ἐνεδρεύει
μὲ ἀδιαμαρτύρητη ὑπομονὴ
καὶ σὲ μιὰν ἀναπάντεχη στιγμή
εἰσχωρεῖ ἀνεπαίσθητα ἐντὸς μας
ἀπὸ μιὰν ἀόρατη ρωγμὴ.*

Παγιδεύει τὸ βλέμμα.
 Τοῦ παίρνει ὅλα τὰ στολίδια
 καὶ τὰ ὄμορφα χρώματα,
 τ' ἀρχιτεκτονικὰ σχήματα
 τὰ ἀπαραίτητα
 γιὰ μιὰν ἀξιοπρεπεῖ δόμηση τῆς ματιᾶς
 πρὶν κοιτάξει τὸν Κόσμο.
 Εἰσβάλλει ἀδιόρατα
 στοὺς ἐσωτερικούς του δρόμους
 καὶ ἀναχωρεῖ ἐσπευσμένα
 μὲ ὅλα του τὰ μυστικά ὑπὸ κράτησιν.

ΘΑ ΗΤΑΝ ΔΙΚΑΙΟ

Θὰ ἦταν, στ' ἀλήθεια, δίκαιο πολὺ
 ἂν ὑπῆρχαν νόμοι καὶ θεσμοὶ
 ποὺ νὰ διέπουν
 τίς ὑποθέσεις σου, καρδιά,
 καὶ νὰ ὀρίζουν
 ὅλα ἐτοῦτα
 ποὺ ἐσὺ
 δὲν εἶσαι σὲ θέση νὰ γνωρίζεις
 καὶ οὔτε, βέβαια,
 μὲ τέτοιαν ἄγνοια
 σωστὰ νὰ προνοήσεις.
 Πόσο πιὸ εὐκόλο
 θὰ ἦταν νὰ ἀγαπήσεις
 καὶ ἐπὶ ἴσοις ὄροις
 νὰ μπορεῖς
 νὰ παίρνεις καὶ νὰ δίνεις.

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΜΟΥ

ΠΟΝΕΜΕΝΗ ΨΥΧΗ

Πονεμένη ψυχή, σ' είδα να περπατάς
μέσα από θύελλες και καταιγίδες
να παραδέρνεσαι.
Κι' έκλαιψα για σένα.

Είδα την ομορφιά σου στις πίκρας την ασχήμια να βουλιάζει.
Τον δρόμο τον αγαθερό κι όλο εσένα να τον διαβαίνεις.

Έκλαιες, έκλαιες... Ποτάμι το δάκρυ.
Να πέσεις μέσα να πνιγείς, να μην τυραγνιέσαι άλλο πια!

Θέλησα να σου φωνάξω, να σε βοηθήσω.
Μα, εσύ ψυχή, δε μ' άκουες.
Κρατούσες ολόδικό σου τον πόνο το βαρύ.

Θέε μου! είπα, σκόρπισε στο δρόμο της
την υπέρλαμπρη της Αγάπης Σου ομορφιά,
να βρει η δύστυχη αναπαμό.

Κι εκεί στην άκρια του δρόμου, την πρόσμενε ο Χριστός.
Ένας γλυκύτατος, ολόφωτος Χριστός με χέρια απλωμένα.
Έτρεξε τότες η ψυχή και κούρνιασε στην αγκαλιά Του.
Γαλήνεψε.

Πώς το 'νοιωσα εκείνη τη στιγμή της Λύτρωσής σου το μεγαλείο,
Πονεμένη Ψυχή!

Η ΜΑΝΑ ΠΟΛΗ

Εικόνες που σεριανίζουν μυστικά το βράδυ
κι αχνοφέγγουν στο πρώτο φως του ήλιου
σε ταξίδια ονειρικά απ' όπου απαυγάζει αστραφτερή σαν κρύσταλλο
η εξαίσια πόλη που θα κατοικήσουμε.
Θα της ξαναδώσουμε ζωή, θα την ξαναγεννήσουμε,
μα κείνη στο τέλος μάνα μας θα γίνει.
Για να την κουβαλούμε σε κάθε καινούργιο μας βήμα.
Ανάλαφρο φορτίο στους ώμους
από εξαύλωμένα προσωπικά αντικείμενα.

Μπορεί κάποια απρόβλεπτη στιγμή
να την χρειαστούμε,
σαν βγούμε στην αναζήτηση των κήπων με τις αροδάφνες,
που εμείς πρωτοφυτέψαμε,
για ν' αντιγράψουμε το χαμένο μας παράδεισο.

ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γλυκειά Παναγιά της εναγώνιας μου σκέψης,
όλη τη δροσιά των δροσοσταλίδων της αυγούλας,
όλη την ομορφιά κι αγνότητα των λουλουδιών του κάμπου,
όλη τη φλόγα του αίματός μου – αίμα από το αίμα σου –
που ίσαμε την καρδιά μου φτάνει και την δονεί,
όλα σου τα προσφέρω σήμερα στο νοερό θυσιαστήριο
κι ενδόμυχη είναι η προσταγή κι ο νόμος:
Το σήμερα για πάντα!

Ο ΛΟΦΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ

*Εμπνευσμένο από ομώνυμο κεφάλαιο από το βιβλίο
του Στ. Μυριβήλη (Η Ζωή εν Τάφω).*

Τούτο το πρωί, σαν βγεις περίπατο στο λόφο πέρα,
που λαχτάρησες καθώς σου πόνεσε τα σωθικά
το λαβωμένο δειλινό που πέρασε,
δε θα' ναι μοναχά οι δροσοσταλίδες,
να σεριανίζουνε στην αγουροξυπνημένη χλόη.

Δε θα' ναι μόνο οι αλλέγκρες συγχορδίες των πουλιών,
ορθρινή δοξολογία στο Θεό.

Ούτε μονάχο του θα διαλαλεί
το φλύαρο ρυάκι απ' την πηγή
τα μυστικά της νύχτας που μόλις δα ξεψύχησε.

Και δεν είναι μόνο που το πολύβουο, πασίχαρο μελίσι
θα σε φιλέψει το μέλι της ψυχής του.

Είναι που ολόκληρο το λόφο θα τον βρεις
στολισμένο παπαρούνες,
ολοπόρφυρες απ' το αίμα του Χριστού!

ΤΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Παντού οι εκδόσεις βιβλίων που δεν αποφέρουν υλικό κέρδος, μεγάλο ή μικρό, αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες για να πραγματοποιηθούν. Στην Ελλάδα, και πιο πολύ στην Κύπρο, είναι δύσκολο να εκδοθεί ένα βιβλίο που δεν προσδοκά άμεση κατανάλωση, σίγουρη και εξασφαλισμένη σχεδόν εκ των προτέρων, αν ο συγγραφέας του δεν είναι έτοιμος να ξοδεύσει «εξ ιδίων» τούτο το ποσό που χρειάζεται για το χαρτί και την εκτύπωσή του. Και συνήθως το ποσό για την απαραίτητη αυτή δαπάνη δεν είναι ευκαταφρόνητο. Είναι γι' αυτό το λόγο που συχνά το καλό βιβλίο μένει αδημοσίευτο μέσα στα συρτάρια του συγγραφέα, αν δεν έχει την καλή τύχη να βρεθεί ένα πολιτιστικό ίδρυμα ή κάποιο άτομο-Μαικήνας που ν' αναλάβει το έξοδα της έκδοσης.

Και ευτυχώς τα τελευταία χρόνια, όπως όλοι ξέρουμε, και δόθηκε και σε μένα η ευκαιρία αρκετές φορές να το διαπιστώσω, στην Κύπρο πολιτιστικά ιδρύματα οργανισμών ή ατόμων παρουσιάζονται σαν «από μηχανής θεοί» και πραγματοποιούν με έξοδα δικά τους την έκδοση πολλών βιβλίων που άλλως θα έμειναν αδημοσίευτα. Αλλά, όσο κι αν δείχνουν προθυμία οργανισμοί και άτομα ν' αναλάβουν την εκδοτική δαπάνη, όμως δεν είναι πάντα εύκολο για τον συγγραφέα να εξασφαλίσει τις καλές αυτές πηγές.

Ένας όμως Κύπριος συγγραφέας, σίγουρα ο πολυγραφότερος σε όλα τα λογοτεχνικά είδη και ο πιο ενεργά αναμειγμένος σε κάθε πνευματική κίνηση και δημιουργία στην Κύπρο, έχει – εκτός από το πλούσιο συγγραφικό ταλέντο και εκτός από την ποικίλη πνευματική παραγωγή του – και το χάρισμα να βρίσκει τους αρμόδιους Μαικήνες για την έκδοση των έργων του, ακόμη και για την έκδοση λογοτεχνικών έργων άλλων συγγραφέων για τους οποίους ενδιαφέρεται. Εννοώ, βέβαια τον Κύπρο Χρυσάνθη, τον ακάματο αυτό και ανεξάντλητο πνευματικό εργάτη της Κύπρου, που προπορεύεται και εργάζεται σε κάθε Κυπριακή πνευματική κίνηση και που με την πληθωρική και σημαντική πνευματική δράση του γεμίζει την Κυπριακή πνευματική ζωή κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες.

Δε θ' ασχοληθώ εδώ με όλη την πολύχρονη, την πολύπλευρη και πολύτομη πνευματική παραγωγή του, αλλά μονάχα για την εκδοτική του δράση των τελευταίων τριών ετών, 1988, 1989 και 1990. Η εκδοτική του δράση αναφέρεται σε βιβλία πρωταρχικά δικά του, αλλά και σε βιβλία που αφορούν τη λογοτεχνική παραγωγή άλλων συγγραφέων, και γενικά την πνευματική δράση άλλων.

Η μικρή αυτή εργασία μου δεν αποτελεί κριτική του ποικίλου έργου του Κ. Χρυσάνθη ούτε πλήρη αναλυτική παρουσίαση των εκδόσεων που αναφέρονται εδώ, αλλά σε μερικές περιπτώσεις, για λόγους καθαρά πληροφοριακούς, θα αναφερθώ και σε προηγούμενες εκδόσεις του που σχετίζονται με τις νεότερές του. Είναι γι' αυτό καλό να προσέξουμε τον οργανικό σύνδεσμο που υπάρχει στο έργο του Χρυσάνθη, κι ακόμη το σύνδεσμο που έχει η ποικίλη δημιουργία του με την λογοτεχνική δημιουργία προγενέστερων ή σύγχρονών του λογοτεχνών. Συχνά ο σύνδεσμος αυτός παρουσιάζεται σαν φυσικό ενδιαφέρον για τα πνευματικά ζητήματα και πρόσωπα της εποχής και

του τόπου, κι άλλοτε σαν πρόθεση και διάθεση για να τα καταστήσει γνωστότερα και αποδοτικότερα στο σύγχρονο αναγνώστη. Γιατί έχει και μια διδαχτική φλέβα ο Χρυσάνθη σχεδόν πάντα θέλει κάτι να διδάξει, κάτι χρήσιμο να πει.

Του Κύπρου Χρυσάνθη η «*Επιλογή από το Ποιητικό Έργο του*» (1990, σελ. 88), που εξέδωσε η Μορφωτική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας με επιμέλεια του Παύλου Παρασκευά, είναι πολύ καλό δείγμα της ποίησής του. Από το μεγάλο σε έκταση και εξαιρετικό σε ποιότητα έργο του παρουσιάζεται στο μικρό αυτό βιβλίο μόνο μια επιλογή, που ωστόσο είναι πολύ χαρακτηριστική της ποιητικής τέχνης του και των πνευματικών επιδιώξεών του. Πολύ χρήσιμες είναι η εισαγωγή και η εργογραφία του Π. Παρασκευά για τις πληροφορίες που παρέχει και για τις ορθές παρατηρήσεις του. Σίγουρα το μικρό αυτό βιβλίο θα είναι μια καλή εισαγωγή στην ποίηση του Χρυσάνθη, γιατί καλύπτει τα σημαντικότερα και τα πιο χαρακτηριστικά έργα του ποιητή. Όχι μόνο ο μαθητικός κόσμος, που φαίνεται να είναι το κύριο ακροατήριο της έκδοσης αυτής, αλλά και οι μεγαλύτερες ηλικίας αναγνώστες θα τη χαρούν σαν μια εξαιρετική ποιητική παρουσία μέσα στα ποικίλα πνευματικά ενδιαφέροντά τους.

Ανάλογη αλλά σχετικά πιο εκτεταμένη και με μεγαλύτερες αξιώσεις είναι η εργασία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Μητσάκη «*Η Συμβολή της Κύπρου στη Νεοελληνική Λογοτεχνία*». Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης, (Ε.Π.Ο.Κ., Λευκωσία, σελ. 99). Το βιβλίο περιλαμβάνει στην αρχή μια πανεπιστημιακή ομιλία του Κ. Μητσάκη για τον ποιητή Χρυσάνθη, στην οποία παρουσιάζει κάπως αναλυτικά τα γενικά χαρακτηριστικά της πλούσιας λογοτεχνικής παραγωγής του Χρυσάνθη και προσπαθεί να την τοποθετήσει μέσα στην καθόλου νεοελληνική λογοτεχνία της Γενεάς του 30, και ειδικότερα μέσα στη σύγχρονη πνευματική και καλλιτεχνική ζωή της Κύπρου. Θίγει με οξυδέρκεια αρκετά σημεία της ποίησης του Χρυσάνθη, που θα μπορούσαν όμως ν' αναπτυχθούν σε ευρύτερες και βαθύτερες παρατηρήσεις. Η επιλογή των ποιημάτων που ακολουθεί είναι αρκετά αντιπροσωπευτική των μεγαλύτερων ιδιαίτερα ποιημάτων του Χρυσάνθη. Γενικά η εργασία του Κ. Μητσάκη είναι πολύ σοβαρή και ως επιλογή ποιημάτων του Χρυσάνθη βασικής σημασίας, και ως προσπάθεια συνολικής μελέτης και καλής εισαγωγής σ' ένα τόσο ποικίλο και σημαντικό ποιητικό έργο.

«*Τα Τραγούδια της Τριανταφυλλένης*» (1990, σελ. 47) του Κ. Χρυσάνθη είναι μια σειρά ποιήματα σ' ελεύθερο στίχο αφιερωμένα στη γυναίκα του. Πρόκειται για τραγούδια του έρωτα και της Πατρίδας, της ανάμνησης και της νοσταλγίας, της Λευκωσίας και της Αμμοχώστου, της νιότης και των γηρατιών. Είναι τραγούδια θλιβερά και αισιόδοξα, τρυφερά και βαρυσήμαντα, παιχνιδιάρικα και σοβαρά.

«*Τα Τραγούδια της Τριανταφυλλένης*» παρέχουν πλούσιο υλικό, αποκαλυπτικό, αν θέλει ένας να ψυχογραφήσει τον ποιητή. Και σ' άλλα του έργα υπάρχει τέτοιο υλικό, όμως στην ποιητική αυτή συλλογή οι εξομολογήσεις είναι αυθόρμητες, ανοιχτές, σύντομα και καθαρά διατυπωμένες, με επαναλήψεις ενισχυτικές και χαριτωμένες. Η εικόνα του ανθρώπου που ζωγραφίζεται εδώ είναι θερμή και ισχυρή, πάλλει από ζωντάνια και αλήθεια, και θέλγει με τη χάρη και την ομορφιά της. Ο λυρικός λόγος αναδιπλώνεται ανάλαφρα με αποχρώσεις μουσικές και πρόσχαρο λογισμό.

Ένα άλλο βιβλίο του Κ. Χρυσάνθη, «*Με το βιολί των είκοσι χρονών*», που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1986, βγήκε και στα ιταλικά σε μετάφραση του Michele Iannelli, «*Col violino dei vent'anni*» (Λευκωσία 1988, σελ. 47), με παράλληλο το κείμενο στα ελληνικά στις απέναντι σελίδες. Η μετάφραση έργων του Χρυσάνθη από ξένους λογοτέχνες είναι ενδεικτική της πνευματικής επικοινωνίας του με τα σύγχρονα πνευματικά ρεύματα στην Ευρώπη.

Τα τέσσερα μακρά ποιήματα της μικρής αυτής συλλογής είναι πολύ χαρακτηριστικά της πολύμορφης στιχουργικής του Χρυσάνθη, καθώς και των ασυνήθιστων θεμάτων του και του τρόπου επεξεργασίας τους. Έχει αναμνήσεις από την αρχαία ελληνική ποίηση, αναδημιουργημένες όμως μέσα στη σύγχρονη πνευματική ατμόσφαιρα και πλουτισμένες από το σφρίγος και τον παλμό της νέας ζωής. Είναι μια βαθιά χαρά και δυνατή αίσθηση ζωής που αναδίνεται από το μικρό αυτό βιβλίο. Ο τίτλος του, παρμένος από τον τελευταίο στίχο του περίφημο επιλογικού ποιήματος στην «*Ασάλευτη Ζωή*» του Παλαμά, δικαιώνεται από το ενθουσιαστικό και συγκινημένο δημιουργήμα του νέου ποιητή.

Μια από τις πιο γόνιμες απασχολήσεις του Κύπρου Χρυσάνθη είναι η έκδοση επιστολών ανθρώπων των γραμμάτων. Παρουσίασε πρώτη φορά σε βιβλίο, όσο ξέρω, πριν 25 χρόνια επιστολές λογοτέχνη προς λογοτέχνη, τις «*Σαραντα πέντε επιστολές του Πέτρου Βλαστού*» (1966, σελ. 30) προς τον Γλαύκο Αλιθέρη. Από τότε είχε ορθά αντιληφθεί πως η αλληλογραφία των πνευματικών ανθρώπων είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, τόσο γιατί μας δείχνει κάτι βαθύτερο και αμεσότερο για τους αλληλογράφους, όσο και κάτι σημαντικό από τις κοινωνικές και πνευματικές συνθήκες και τους ανθρώπινους παράγοντες μιας εποχής. Από τότε μέχρι σήμερα μας έχει δώσει μερικά από τα αξιολογότερα βοηθήματα σε άμεσες λογοτεχνικές και άλλες πληροφορίες για την πνευματική ζωή της Κύπρου και της Ελλάδας.

Ήδη έχει εκδώσει, μόνες του ή με άλλα έγγραφα και απ' αφορμή άλλων μελετημάτων, επιστολές του Π. Βλαστού στον Αλιθέρη (όπως είπαμε), του Γλαύκου Αλιθέρη προς τον Παλαμά, του Δημ. Λιπέρη σε διάφορους και από διάφορους, του Ξάνθου Λυσιώτη στον και από το Μελή Νικολαΐδη, – ίσως και επιστολή άλλων που δεν τις έχω τώρα υπ' όψη μου. Είναι πολύ ενδιαφέρουσες οι εκδόσεις αυτές, γιατί, εκτός από πολλές προσωπικές πληροφορίες για τους επιστολογράφους, μαθαίνουμε κάποτε και αρκετά για τα γενικότερα ή ειδικότερα λογοτεχνικά πράγματα της εποχής. Π.Χ. το βιβλιαράκι του Κ. Χρυσάνθη «*Ξάνθος Λυσιώτης και Μελής Νικολαΐδης*». Τα δυο ξαδέρφια (1987, σελ. 31), που αποτελείται από φωτοτυπίες χειρογράφων επιστολών του Ξ. Λυσιώτη, Μ. Νικολαΐδη και Άγγελου Σικελιανού, περιλαμβάνει και ένα μεγάλο (χειρόγραφο επίσης) βιογραφικό σημείωμα του Ξ. Λυσιώτη για το Μ. Νικολαΐδη, σημαντικό για την επαλήθευση πληροφοριών και για τους πρόσφορους χαρακτηρισμούς των δυο λογοτεχνών. Η προσθήκη της επιστολής του Α. Σικελιανού προς τον Ξ. Λυσιώτη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χαρακτηριστική στάση του Σικελιανού απέναντι στους φίλους του.

Μια πρόσφατη έκδοση του Χρυσάνθη για τον Ξ. Λυσιώτη είναι το βιβλιαράκι «*Κεφάλαιο για τον Ποιητή Ξάνθο Λυσιώτη*» (1990, σελ. 23), που περιλαμβάνει μερι-

κές προσωπικές αναμνήσεις από την επίσκεψή του στον Ξ. Λυσιώτη κατά την παραμονή του θανάτου του, ποιήματα των δυο ποιητών αφιερωμένα αμοιβαία, σύντομες κριτικές και αρκετές φωτογραφίες. Είναι ένα ευλαβικό αφιέρωμα φιλίας και τιμής προς τον Ξάνθο Λυσιώτη.

Πολύ ενδιαφέρουσα εργασία του Κ. Χρυσάνθη είναι το βιβλίο του *«Δημήτρης Θ. Λιπέρτης»* (1985, σελ. 60), που είναι βέβαια προγενέστερο από την τριετία 1988-1990, παίρνει όμως ιδιαίτερη σημασία, γιατί δίνει αφορμή στον αναγνώστη να κοιτάξει τη ζωή κυρίως αλλά και το έργο του Λιπέρτη από μερικές απόψεις όχι τόσο γνωστές και συνηθισμένες. Στην έκδοση αυτή υπάρχουν επιστολές του Λιπέρτη σε διάφορα πρόσωπα και επιστολές διαφόρων προσώπων προς αυτόν. Επίσης δημοσιεύονται χειρόγραφα ποιημάτων του, διάφορα έγγραφα και ντοκουμέντα που αναφέρονται στον ποιητή, και κάποια μικρά μελετήματα και άλλες παρατηρήσεις του Χρυσάνθη για το έργο του Λιπέρτη. Το βιβλίο αυτό είναι μια πραγματικά πολύτιμη συμβολή στις Λιπερτικές μελέτες, ιδιαίτερα για το πλήθος, την ποικιλία και το έγκυρο των πληροφοριών που είναι αποθησαυρισμένες σ' αυτό.

Ανάλογη σημασία μπορεί ν' αποδοθεί στο έργο του Κ. Χρυσάνθη *«Επιστολές του Γλαύκου Αλιθέρση προς τον Κωστή Παλαμά»* (1989, σελ. 64), που είναι σαν συνέχεια και συμπλήρωμα μιας προηγούμενης μελέτης του, *«Γλαύκος Αλιθέρσης»* (1986, σελ. 95). Και οι δυο αυτές εργασίες είναι πολύ σημαντικές για το ποικίλο και αξιόλογο πληροφοριακό υλικό που παρέχουν για τον Αλιθέρση. Ιδιαίτερα οι επιστολές είναι πολύ αποκαλυπτικές για τον Αλιθέρση, κάποτε σαν εξομολογητικές, πάντα ειλικρινείς και τολμηρές στην ελεύθερη έκφραση των απόψεών του για πρόσωπα και θέματα της σύγχρονης ελληνικής πνευματικής ζωής. Εκτός όμως από τις φωτοτυπίες των επιστολών του Αλιθέρση προς τον Παλαμά, τα σύντομα προλεγόμενα και τη σύντομη επίσης εργογραφία του για τον Αλιθέρση, ο Κ. Χρυσάνθης πρόσθετε και την παλαιότερη μελέτη του *«Η Κύπρος για τον Παλαμά»*, όπου δημοσιεύονται πολύ χρήσιμες, σχεδόν εξαντλητικές πληροφορίες για το θέμα αυτό. Ο δεσμός της Κύπρου με τον Παλαμά και παλαιός είναι και πολύ ισχυρός, και έγινε αφορμή για ποικίλη και αμοιβαία δημιουργία κι από τον Παλαμά κι από την Κύπρο. Είναι μια από τις ευτυχέστερες συγκυρίες για την πνευματική ιστορία της Κύπρου.

Εδώ πρέπει να αναφέρω και μια δική μου εργασία με επιστολές του Αλιθέρση, που πρωτοεμφανίστηκε με την επίβλεψη και τη φροντίδα του Κ. Χρυσάνθη στις *«Κυπριακές Σπουδές»* (τομ. ΜΘ', 1985, σελ. 187-216) και έπειτα σε ανάτυπο, *«Τριάντα Επιστολές του Γλαύκου Αλιθέρση»*.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα έκδοση είναι το μικρό βιβλίο, *«Ο Ποιητής Μάνος Κράλης και η «Γεύση Θανάτου»*, (1990, σελ. 46), στο οποίο *«σχολιάζουν και κρίνουν ο Κύπρος Χρυσάνθης και ο Νίκος Ορφανίδης»*, όπως αναγράφεται στο εξώφυλλο. Είναι μια πραγματικά πολύτιμη έκδοση, τόσο για το φωτοτυπωμένο από το χειρόγραφο του ποιητή κείμενο της *«Γεύσης Θανάτου»*, όσο και για τα κατατοπιστικά σχόλια και τις οξείες παρατηρήσεις των δυο μελετητών. Ο Μάνος Κράλης, ένας από τους καλύτερους ποιητές της Γενεάς του, στη *«Γεύση Θανάτου»* διεκτραγωδεί την καταστρεπτική τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974: τον αβάσταχτο πόνο και την απέραντη συμφορά που έπεσε πάνω στον Κυπριακό λαό, την πικρή γεύση φθοράς και θανάτου που έπνιξαν τον τόπο, τα θλιβερά αποτελέσματα της ψυχικής και υλικής ερήμωσης,

την απελπισία και το άγχος που γέννησε η εφιαλτική πραγματικότητα. Βέβαια το αποκορύφωμα της τραγωδίας και τη λυρική έξαρσή της τα παρουσίασε κατόπιν ο Κράλης στο απαράμυλλο «*Εντάφιον Έαρ*» του, όμως οι καταβολές του κακού σπάρτηκαν πρωτύτερα για τον ποιητή. Τα δυο μελετήματα, «*Συμβολή στη μελέτη του έργου του Μάνου Κράλη*» του Κ. Χρυσάνθη και «*Τα Άνθη του Κακού και το Άνθος της Ποίησης*» του Νίκου Ορφανίδη, είναι από τις καλύτερες εργασίες που γράφτηκαν για τη ζωή και το έργο του Μάνου Κράλη.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης, όπως είναι γνωστό, έχει πολλαπλά πνευματικά ενδιαφέροντα. Δεν ασχολείται μόνο με την ποίηση, αλλά και με το δοκίμιο, με το διήγημα και το μυθιστόρημα, με το θέατρο και με πολλά άλλα είδη. Π.χ. «*Το Κόκκινο Δωμάτιο*» (1989, σελ. 59) είναι μια σειρά από δέκα διηγήματα παρμένα από τη σύγχρονη ζωή. Επίσης τον ίδιο χρόνο εξέδωσε το βιβλίο του «*Δυο Κυπριακά Μονόπρακτα*» (1989, σελ. 50), στο οποίο συνεχίζει μ' επιτυχία την άλλη του αγάπη, το θέατρο. Είναι και σ' αυτό μεγάλη η επίδοση και η παραγωγικότητά του. Έχει ως τώρα δημοσιεύσει κάπου 40 βιβλία με δράματα, (παιδικό θέατρο, ιδιαίτερα), από τα οποία τα πλείστα παίχθηκαν και παίζονται από τη σκηνή με μεγάλη επιτυχία.

Ανάμεσα στις ποικίλες εκδόσεις που κατά κάποιο τρόπο οφείλουν την ύπαρξή τους στο ενδιαφέρον, στην πνευματική αρωγή και στην εξεύρεση των υλικών μέσω στον Κ. Χρυσάνθη είναι και δυο εθνικά βιβλιαράκια, το ένα του Κώστα Ε. Χατζηστεφάνου «*Τρεις Εθνικές Ομιλίες*» (1988, σελ. 37), και το άλλο Κ. Χατζηστεφάνου, Κ. Χρυσάνθη και Γ. Προδρόμου «*Εορτασμός της Εθνικής Επετείου της 25ης Μαρτίου 1821*» (1988, σελ. 39). Έχουν εκδοθεί από τον Ελληνικό Πνευματικό Όμιλο Κύπρου, δηλ. με την ενεργό πάλι βοήθεια και την πνευματική συμμετοχή του Χρυσάνθη, που είναι και ο Πρόεδρος του ΕΠΟΚ.

Μια άλλη μικρή έκδοση είναι το βιβλιαράκι «*Συνάντηση με τον Κώστα Προυσή*» (1990, σελ. 32), στο οποίο έχουν δημοσιευθεί μερικές φωτογραφίες και οι ομιλίες κατά την εορταστική συνάντηση με μένα, που έγινε στις 7 του Μάη 1990 με τη φιλική φροντίδα της «*Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών*», του «*Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου*» και της «*Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου*». Κυρίως όμως η ευθύνη για τη συνάντηση και την έκδοση των ομιλιών ανήκει στον Κ. Χρυσάνθη.

Πρέπει επίσης να σημειωθούν δυο άλλες μικρές αλλά πολύ χρήσιμες βιβλιογραφικές εκδόσεις του Κ. Χρυσάνθη: «*Οι Κύπριοι και για τους Κυπρίους στο περιοδικό Νέα Εστία*» (1989, σελ. 28) και Αναλυτικό Ευρετήριο των πενήντα πρώτων τόμων του Δελτίου «*Κυπριακά Σπουδαία 1936-1986*» (1989, σελ. 61). Το πόσο αναγκαίες είναι οι βιβλιογραφικές εργασίες κάθε είδους και κάθε μορφής, είναι γνωστό και φανερό σ' όσους ασχολούνται σοβαρά με την έρευνα και τη δημιουργική μελέτη. Γι' αυτό η συμβολή του Χρυσάνθη στο πεδίο αυτό (είχε και άλλοτε ασχοληθεί με όμοια ή ανάλογα θέματα) είναι πολύτιμη. (Και μια ακόμη παρένθεση: Θυμούνται τώρα ιδιαίτερα τους έξι τόμους της «*Κυπριακής Βιβλιογραφίας*» του Νίκου Παναγιώτου και τις άλλες βιβλιογραφικές εργασίες του, που βιβλιογραφούν και το ποικίλο έργο του Κ. Χρυσάνθη. Είναι πραγματική ευλογία για τον ερευνητή να μπορεί να χρησιμοποιεί στη δου-

λειά του βιβλιογραφικές εργασίες του Κ. Χρυσάνθη, του Ν. Παναγιώτου, και μερικών άλλων άξιων Κυπρίων βιβλιογράφων).

Μολονότι χρονολογικά η επόμενη έκδοση είναι του 1985, δηλαδή αρκετά πρωτύτερα από την τριετία 1988-1990 (όπως και μερικές άλλες εκδόσεις που εξετάσαμε πιο πάνω), όμως την αναφέρω εδώ για να φανεί και η επαγγελματική ιδιότητα του Χρυσάνθη, η ιατρική αλλά και το λαογραφικό ενδιαφέρον του.

Στο έργο του «*Δημώδης Ιατρική της Κύπρου. Σύμμεικτα*» (1985, σελ. 171) ο Κύπρος Χρυσάνθης αντιπροσωπεύεται με δυο ιδιότητές του: ως γιατρός και ως λαογράφος. Το βιβλίο αυτό είναι συλλογή των διαφόρων κατά καιρούς μελετών του ή σύντομων σημειωμάτων του για ποικίλα ιατρικά θέματα, για τα οποία η λαϊκή ιατρική της Κύπρου έχει ασχοληθεί τόσο σαν παρατήρηση και περιγραφή όσο και σαν θεραπευτική αγωγή. Ο γιατρός Χρυσάνθης έχει πολύ ενδιαφερτεί για τις περιπτώσεις αυτές, που τις μάζεψε με αγάπη, τις μελέτησε προσεχτικά, και ζήτησε και βρήκε στην επιστημονική ιατρική τα ανάλογα φαινόμενα. Και ο λαογράφος Χρυσάνθης, έχοντας πάντα ζωντανό το ενδιαφέρον του για τα λαογραφικά της Κύπρου, πολύ φυσικά στράφηκε και στο πεδίο αυτό, ιδιαίτερα σχετικά με τα ιατρικά φαινόμενα που πιο καθαρά μιλούσαν για κάποια σχέση τους, αρνητική ή θετική, αναμεταξύ τους. Γενικά η εργασία του για τη λαϊκή ιατρική της Κύπρου είναι εξαιρετικά σημαντική, κυρίως για το πλήθος και τη σπουδαιότητα των επεισοδίων και για την ευθυκρισία με την οποία τα έχει εξετάσει. Οι σχετικές μελέτες του και αναφορές τους εκτείνονται και πίσω μέχρι την αρχαία ελληνική ιατρική και συχνά απλώνονται και στη δημώδη ιατρική της Ελλάδας. Ιδιαίτερα πρέπει να τονισθεί η σημασία που έχει η συγκριτική εξέταση της λαϊκής ιατρικής στην Κύπρο με παλαιότερες μορφές της δημώδους ιατρικής σε άλλες περιοχές. Η εξέταση των θεμάτων αυτών γίνεται εμπειριστατωμένα, με εξακριβωμένες παρομοιές σε ειδικά συγγράμματα και ποικίλα δημοσιεύματα.

Το βιβλίο του Χρυσάνθη «*Νέαρχος Κληρίδης. Ένας Δάσκαλος από τον Αγρό*» (1989, σελ. 105) είναι, όπως το χαρακτηρίζει ο συγγραφέας, μια «*μυθιστορηματική βιογραφία*», δηλαδή βιογραφία που όπως είναι διαπλασμένη σαν «*μυθιστόρημα*», που σημαίνει, βιογραφία βασισμένη πάνω στα πραγματικά γεγονότα, πάνω στην αλήθεια, αλλά και με την ελεύθερη χρησιμοποίηση της φαντασίας στη διαμόρφωση λεπτομερειών, ώστε να αποφεύγεται η ξηρότητα και στεγνότητα της ζωής και του ύφους. Αυτό, νομίζω, προσπάθησε ο Χρυσάνθης να επιτύχει στο πολύ ενδιαφέρον αυτό βιβλίο του. Αλλά κυρίως σ' αυτό το αφήγημά του ήθελε να παρουσιάσει την εξαιρετική προσωπικότητα του Νέαρχου Κληρίδη, που στη ζωή του υπήρξε πρότυπο ακάματης φιλοπονίας, θερμής επιθυμίας για πρόοδο και βελτίωση της ζωής και της παιδείας του λαού, πραγματικής προσέγγισης και ταύτισης και αγάπης με τον απλό λαό, τίμιας και ισχυρής συνείδησης και άμεμπτου χαρακτήρα, — ένας αληθινός δάσκαλος που δίδασκε αλλά που κρατούσε πάντα το νόμο.

Το βιβλίο δείχνει, και πολύ δικαιολογημένα, την αγάπη και το θαυμασμό και το σεβασμό του Κύπρου Χρυσάνθη προς το μεγάλο φίλο του, παρά που γίνεται μια αντικειμενική βιογραφία ενός ιστορικού προσώπου ή μια μυθιστορηματική μετουσίωση

της ζωής και του έργου του προσώπου αυτού. Οπωσδήποτε όμως όχι μόνο όσοι γνωρίσαμε και ζήσαμε κι αγαπήσαμε τον ασύγκριτο Νέαρχο Κληρίδη, διαβάσουμε με εκτίμηση το βιβλίο αυτό, αλλά πιστεύω πως και όλοι οι άλλοι που θα το διαβάσουν, γνωστοί και άγνωστοι στον Κληρίδη, θα χαρούν για τη «βιογραφία» του και θα την αποτιμήσουν δίκαια, – και το συγγραφέα και το βιβλίο του και τον εξαιρετικό ήρωά του.

Και τώρα λίγα λόγια για τις τρεις μεγάλες εργασίες που για χρόνια τώρα εκδίδονται τακτικά κυρίως χάρη στη φροντίδα και στις θυσίες και με τη διεύθυνση του Κύπρου Χρυσάνθη. Αναφέρομαι βέβαια στην «Πνευματική Κύπρος», στη «Φιλολογική Κύπρος» και στο ετήσιο δελτίο «Κυπριακάί Σπουδαί». Είναι τρία έργα – που μαζί με μερικά άλλα έργα άλλων – αντιπροσωπεύουν την Κύπρο των γραμμάτων και των επιστημών σ' ό,τι καλύτερο έχει.

Η «Πνευματική Κύπρος» είναι το μακροβιότερο των Κυπριακών περιοδικών. Εκδίδεται από το 1960 ανελλιπώς για τριάντα χρόνια, μηνιαίο στην αρχή, κατά μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα κατόπιν (για διάφορους λόγους, οικονομικούς κυρίως). Βασικά το περιοδικό είναι λογοτεχνικό και συνεχίζει την παράδοση του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» (1934-1956), αλλά μέσα στην ελεύθερη ατμόσφαιρα της Δημοκρατίας της Κύπρου, δηλαδή με πολλές ελπίδες και δικαιολογημένους ενθουσιασμούς. Στην πράξη όμως βρήκε άπειρες δυσκολίες και αυτό, που ωστόσο τις υπερνικά σχεδόν πάντα κυρίως χάρη στην επιμονή και πρωτοβουλία του διευθυντή, του Κ. Χρυσάνθη. Είναι πολύ σημαντικό περιοδικό, ιδιαίτερα όμως αξιοπρόσεκτα είναι τα τεύχη του τα αφιερωμένα σε αντιπροσωπευτικούς εργάτες της λογοτεχνίας μας και σε ορισμένα ελληνικά ιστορικά γεγονότα. Γι' αυτό η «Πνευματική Κύπρος» σιγά σιγά γίνεται μια πολύ αξιόλογη πηγή της ελληνικής και της κυπριακής πνευματικής ζωής, ιδιαίτερα από βιβλιογραφική άποψη και για τις ειδικές πληροφορίες της σε ορισμένες πνευματικές εκδηλώσεις. Το περιοδικό φαίνεται ότι δεν έχει, δυστυχώς, μεγάλη απήχηση μέσα στους Κυπρίους νέους, που ίσως το βρίσκουν κάπως αδιάφορο στα ενδιαφέροντα και στα προβλήματά τους, και πολύ «ακαδημαϊκό». Είναι μια ευθύνη που πολύ βαραίνει τον Χρυσάνθη. Και πιστεύω πως έχει τις ικανότητες να τη φέρει «εις αίσιον πέρας», όπως και τόσες άλλες ευθύνες του.

Η «Φιλολογική Κύπρος» είναι το επίσημο δελτίο του «Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου» (ΕΠΟΚ). Περιλαμβάνει ποικίλες λογοτεχνικές και άλλες μελέτες, αλλά και πρωτότυπα λογοτεχνικά έργα, τακτική παρακολούθηση της δράσης του ΕΠΟΚ, αφιερώματα σε άξιους πνευματικούς και καλλιτεχνικούς αντιπροσώπους, και γενικά παρουσιάζει αξιόλογη φιλολογική-λογοτεχνική ύλη. Ιδιαίτερη σημασία έχουν και στην έκδοση αυτή οι τόμοι οι αφιερωμένοι σε Κύπριους πνευματικούς και καλλιτεχνικούς εργάτες. Επιμελητής της ύλης και διευθυντής της έκδοσης από χρόνια είναι ο Κύπρος Χρυσάνθης, ο Πρόεδρος του ΕΠΟΚ. Σ' αυτόν πέφτει η ευθύνη για την άρτια παρουσίαση του Δελτίου (που συχνά είναι ογκώδες, 350 σελίδες κάποτε) και από πνευματική και από οικονομική άποψη. Και βέβαια δεν είναι εύκολο στην Κύπρο να βρεθεί αρκετό και καλό πνευματικό υλικό για να επιλέξει για δημοσίευση ο διευθυντής τριών περιοδικών εκδόσεων, όπως είναι η περίπτωση του Κ. Χρυσάνθη. Αυτός διευθύνει (δηλαδή έχει την πνευματική και οικονομική ευθύνη) για τη μηνιαία

«Πνευματική Κύπρο», την ετήσια «Φιλολογική Κύπρο», και το ετήσιο δελτίο «Κυπριακαί Σπουδαί». Οι πνευματικές και οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο Χρυσάνθης στην τακτική έκδοση των τριών αυτών σπουδαίων περιοδικών δημοσιευμάτων είναι πραγματικά αφάνταστες. Για να τις υπερπηδήσει χρειάζεται να καταβάλει κόπους και θυσίες, τρεξίματα και προσπάθειες, και να προβεί σε ποικίλες εκκλήσεις και παρακλήσεις.

Ευτυχώς για την πνευματική ζωή της Κύπρου ο Χρυσάνθης έχει τον τρόπο να «εχμαιοεί» Μαικήνες: οικονομικούς Μαικήνες και Μαικήνες πνευματικούς. Γι' αυτό κατορθώνει ως τώρα να βρίσκει τα κατάλληλα πρόσωπα ή οργανισμούς που προθυμοποιούνται να χρηματοδοτούν τις ποικίλες εκδόσεις με τις οποίες καταπιάνεται. Αλλά το σπουδαιότερο είναι ότι βρίσκει επίσης αξιόλογες πνευματικές εργασίες για να δημοσιεύονται με υπερηφάνεια και τιμή στο περιοδικό και στα ετήσια δελτία που εκδίδει. Έτσι η «Πνευματική Κύπρος», η «Φιλολογική Κύπρος» και οι «Κυπριακές Σπουδές» (όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω) πλουτίζονται με σοβαρή πνευματική ύλη για τις «ανελλιπείς» (;) εκδόσεις τους. Κι αυτό οφείλεται στην επιμονή του Χρυσάνθη, στην ορθή κατανόηση των προβλημάτων που τον οδηγεί με τόλμη και αισιοδοξία σε απροσδόκητες αλλά καλές λύσεις.

Η «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» έχει πάνω από εξήντα χρόνια γόνιμη και ευδόκιμη αλλά δύσκολη ζωή. (Ιδρύθηκε το 1937). Η ποικίλη επιστημονική δράση της έχει ανυψώσει στη συνείδηση της Κύπρου, της Ελλάδας και πιο πέρα ακόμη. Ιδιαίτερα το ετήσιο επιστημονικό δελτίο της «Κυπριακαί Σπουδαί» είναι γνωστότατο και εκτιμάται πολύ από Πανεπιστήμια και άλλα ανώτερα εκπαιδευτικά και πνευματικά ιδρύματα στην Ευρώπη και στην Αμερική.

Αλλά κατά τα τελευταία δέκα-δεκαπέντε χρόνια ξέρω πως οι «Κυπριακές Σπουδές» πολλές φορές κινδύνευσαν να σταματήσουν, και από έλλειψη δημοσιεύσιμης συνεργασίας και για λόγους οικονομικούς. Μερικά μάλιστα από τα παλαιότερα μέλη της «Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών», στυλοβάτες της, σάμπως να έχασαν την πίστη τους στο βιώσιμό της και ήταν έτοιμοι «να τα κλείσουν» και να διαλύσουν την Εταιρεία. Ευτυχώς ο Κύπρος Χρυσάνθης, που τώρα είναι ο Πρόεδρος της, με την επιμονή και την συνέπειά του, συνέχισε και συνεχίζει άφοβα τη λειτουργία της Εταιρείας και την έκδοση του περίφημου δελτίου της. Σίγουρα είναι να θαυμάζει κανείς και να χαίρεται τον ακαταπόνητο αυτό πνευματικό εργάτη της Κύπρου, που τον τελευταίο καιρό με την αξιοσύνη και την αποτελεσματικότητά του ηγείται της πνευματικής ζωής του Νησιού.

Όμως η «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» αντικρύζει ακόμη πολλές δυσκολίες, οικονομικές, κυρίως, που φοβούμαι πως δεν θα μπορέσει ο Χρυσάνθης μόνος του να τις υπερνικήσει τούτη τη φορά. Γι' αυτό, πολύ περισσότερο από κάθε άλλη φορά κι από οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία του, χρειάζεται τώρα την αρωγή και τη συμπαράσταση όλων μας, μικρών και μεγάλων, επίσημων και ανεπίσημων, ατόμων και Οργανισμών, για τη σωτηρία, την κανονική και άνετη συντήρηση, την ενίσχυση και τη σίγουρη συνέχιση της ζωής της Ε.Κ.Σ. Το ετήσιο επιστημονικό Δελτίο της, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και οι άλλες εθνικές και πνευματικές δραστηριότητές της, δίνουν στην «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» την προτεραιότητα για την άμεση και πλούσια βοήθειά της. Είναι καθήκον όλης της Κύπρου να κρατήσει την Εταιρεία ζωντανή, ισχυρή και παραγωγική.

Το εκδοτικό φαινόμενο Κύπρος Χρυσάνθης είναι μοναδικό για την Κύπρο, μεγάλο και σημαντικό. Ο Χρυσάνθης έχει πολύ μοχθήσει στον αγρό της Κυπριακής πνευματικής ζωής, έχει πολλά σπείρει – και γι' αυτό και ο ίδιος και η Κύπρος θερίζουν τώρα πολλά. Πραγματικά ο εκδοτικός αμπετός του είναι πλούσιος. Αλλά και αυτός και η Κύπρος χρειάζονται πάντα την αρωγή όλων μας για να συνεχίσουν απρόσκοπτα το έργο. Όσοι πιστοί!...

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Στο μελέτημά μου «*Το εκδοτικό φαινόμενο Κ. Χρυσάνθης*», που δημοσιεύτηκε στο «*Φιλελεύθερο*» 22, 23 και 24 Μαΐου 1991), έχουν παραλειφθεί από αβλεψία μου δυο εκδόσεις του Κύπρου Χρυσάνθη. Η μια είναι «*Τ' Όνειρο της Παναγίας. Η Κοίμησή Της*», (Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου), Λευκωσία, 1989, σελ. 23. Το έργο είναι ένα «*μυστήριο*», δηλαδή δραματικό θρησκευτικό ποίημα με θέμα την Κοίμηση της Θεοτόκου, όπως τα ανάλογα θρησκευτικά ποιητικά δράματα, τα «*μυστήρια*», του Μεσαίωνα. Το έργο μεταδόθηκε από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (1967) και πρωτοδημοσιεύτηκε στη «*Φιλολογική Κύπρο*» (1978), και έπειτα σε ξεχωριστή έκδοση (1979), και σε ένα έκδοση το 1989.

Το δεύτερο βιβλίο του Κ. Χρυσάνθη που παραλείφθηκε είναι το «*Αναλυτικόν Ευρετήριο των Πενήντα Πρώτων Τόμων του Δελτίου "Κυπριακαί Σπουδαί" (1936-1986)*» Λευκωσία, 1989, σελ. 61. Είναι ένα πολύ βοηθητικό βιβλιογραφικό ευρετήριο, στο οποίο καταγράφονται αλφαβητικά οι συγγραφείς και οι εργασίες των που δημοσιεύτηκαν στις «*Κυπριακές Σπουδές*» στους τόμους 1-25, 26-30, 31-40 και 41-50.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟ

Ούρανίας Κοκκίνου

*Τῆς θεολογίας πρωτόκλητη στήν Κύπρο,
τῶν ἐθνικῶν ἀγῶναν πρωταθλήτρια
καί τῆς παιδείας μας στρατηλάτισσα ὑπέρμαχη,
οὐράνια Οὐρανία «Χαῖρε».*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ANDRÉ DU BOUCHET

ΤΑΠΕΙΝΗ ΑΠΟΜΙΜΗΣΗ

Το σύννεφο σκεπάζει το δρόμο μ' ένα σύννεφο μαύρο
στην πόρτα του χειμώνα.

Συγκρατώ το κεφάλι μου έξω απ' τη γη που είναι γεμάτη
με κομμάτια από ζώα και πέτρες.
Δεν έχω ζήσει παρά μια μέρα, έτσι ξαφνικά.

Η σαγή που γλιστρά πάνω στον ώμο της γης

Δυό μάστιγες
με κρούους χαλκάδες.

Η γη παρουσιάζεται παντού όπου εγώ στεγνώνω.

Δεν είναι μια ύπαρξη αποτελειωμένη αλλά κάτι που πνέει.
Ακούνε την πνοή του. Βλέπουνε τις τέχνες του. Τα χαλίκια γυμνά
σαν τα δέντρα. Σαν τη γη.

ΛΕΞΕΙΣ

Η γη μιλάει
χάμου
οι πέτρες ανάβουνε
πέρασε ο ήλιος
το βλέμμα σηκωμένο απ' τα βήματα
περιστροφόταν μέχρι τη σκέπη
φύλλα της γης
η κεφαλή
σαν φαίνεται
μέσα σε κάθε κραυγή.

Μετάφραση: ΜΙΜΗ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΟΧΘΗ ΝΥΧΤΑ

Ένας ποταμός από διάπτρα
 σε διαπλέει αστέρια
 Η φωνή της ανάσας σου —
 κι εγώ ενωτίζομαι
 τους ίσκιους των σωμάτων αλύτρωτους.
 Σιωπηλή
 σε βρίσκουν και γαλήνια
 τα βέλη της αυγής.
 Στο λυκόφως
 εκεί που άλλαζες την λήκυθο του πόθου
 με κρασί
 τώρα
 η απουσία.

ΟΙ ΕΡΑΣΤΕΣ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ

Οι εραστές της νιότης
 Σαν δυο άτια λευκά
 πάλλευκα
 Που ολημερίς χρεμετίζουν καλπάζοντας
 Με τα βαρβάτα δυνατά πόδια τους
 Με τις ευμήκεις ανεμίζουσες χαίτες
 Στα ενάλια λειβάδια των ονείρων
 Τη γύρη του έρωτα σκορπώντας
 Τα άλκιμα κορμιά τους
 Γουρμάζουν τα βράδια
 Τρίβοντας ροδοπέταλα
 στα στήθη
 της νύχτας
 Κορεσμένη η δίψα τους
 Πλανιέται πάνω απ' τα χείλη
 Όταν μετρούν τὰ πεφταστέρια τ' ουρανού.
 Οι εραστές της νιότης
 Ερωτευμένοι παράφορα με τις μορφές τους
 Πραΰνουν τη φλόγα του έρωτα
 Αποθεώνουν το θάμβος της ζωής
 Και καρφώνουν
 καρφώνουν
 αλύπητα
 Τα χέρια του θανάτου.

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΟ ΡΟΔΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΣΥΜΜΕΤΡΙΑΣ

Τό τριαντάφυλλο ήταν στίς διάφορες εποχές σύμβολο γιά διάφορες ιδιότητες. Συμβόλιζε γιά παράδειγμα τήν παραγωγική ικανότητα τής φύσης. Γιά μερικούς είναι σύμβολο τής έχεμύθειας. Οί αρχαίοι, μέ τή φράση «*ύπό τό ρόδο*», έννοούσαν τή μυστικότητα. Στόν χριστιανισμό τό ρόδο συμβόλιζε τήν άθανασία. Στόν όρφισμό όμως τό ρόδο συμβόλιζε τή συμμετρία και άναλογία, πού άπό αυτές ξεπήδησαν οί μεγάλες ιδέες.

Είν' άλήθεια πώς ό όρφισμός συνδέεται μέ τή λύρα, τήν ποίηση και τό τραγούδι. Και προερχόταν άπ' τίσ συντεχνίες τών ποιητών, τών μουσικών, τών τραγουδιστών και τών χορευτών. Δηλαδή είχε τήν αρχή του στήν τέχνη.

Ο Άγγελος Σικελιανός, ό ποιητής τών μεγάλων όραμάτων, μελέτησε τά αρχαία μυστήρια, ώς τίσ σημερινές Θεοσοφικές σχολές τής Άνατολής. Ένα άπό τά έργα του Θεόπνευστου αυτού ποιητή είναι και ό «*Διθύραμβος του Ρόδου*», ένα έργο πού βασιζέται πάνω στίς όρφικές αντίληψεις. Κατά τό Σικελιανό, ό όρφισμός είχε τά έξης τρία σύμβολα: τό Στάχυ, τό Κλήμα και τό Ρόδο. Το στάχυ, σύμφωνα μέ τό ποίημα, συμβόλιζε τήν προσπάθεια γιά επιβίωση, γιατί μέ τό άλέτρι, πού μάς άφησαν οί πρόγονοι, θά όργώσουμε, θά σπείρουμε τό σιτάρι και θά καρπωθούμε τόν καρπό, πού θά συντηρήσει τήν φτωχολογιά. Το κλήμα είναι τό σύμβολο του Διόνυσου και τής Μέθης, πού μέ τό άγιο κρασί ανεβάζει τό νοϋ και τίσ αισθήσεις πιο ψηλά. Άλλά τό Ρόδο, τό έκατόφυλλο, πραγματικά μάς μπάζει στή ζωή. Αυτό τό Ρόδο κινά τούς λαούς προς τήν κορφή και τούς σμίγει σ' ένα τήν ψυχή και τό σώμα, τήν εχθρότητα και τήν άγάπη, τή ζωή και τό θάνατο άκόμα.

Αυτό τό Ρόδο πρωτοφυτεύτηκε στήν Έλλάδα. Και πρώτη επιτυχία του, ήταν στους Δελφούς οί Άμφικτυονίες. Άπό αυτό τό Ρόδο μέ τή συμμετρική διάταξη τών πετάλων του, ξεπήδησαν ό Νόμος, πού είναι ό στύλος του Λόγου, τής Διανοίας δηλαδή, ό Ρυθμός και τό Μέτρο.

Μέ άλλα λόγια τό στάχυ είναι ή καθημερινή ανάγκη. Το κλήμα ή ζωική χαρά, τό φευγιό δηλ. άπό τήν έγνοια τής βιοπάλης. Το Ρόδο, τό έκατόφυλλο, ύψωσε τόν άνθρωπο πάνω άπό τά καθημερινά και τά βιοτικά. Δημιούργησε στο νοϋ μας τό Νόμο τής Άναλογίας, άπό τήν όποία ξεκίνησαν τά ιδεώδη π.χ. οί πνευματικές ομάδες, τά ανθρώπινα δικαιώματα, ή έλευθερία, ή έννοια τής παγκοσμότητας. Μέ βάση τήν άναλογία εφευρέθηκαν οί τέχνες, πού δίνουν άνάταση στο ανθρώπινο μυαλό. Είναι τό Ρόδο κατά τόν Σικελιανό τό σύμβολο τής παγκόσμιας έφησης γιά μιάν άρτια ζωή, γιά μιάν άρτια γνώση και γιά μιάν άρτια τέχνη. Μέ τό Ρόδο πιά συμπληρώθηκε ή ύψηλή τριαδική ένότητα, πού είναι ζωή, χαρά και διάνοια. Και ό άνθρωπος είναι και πρέπει νάναι βιοτική μέριμνα, ξεκουραστική χαρά και πνευματική άνάταση.

Αυτή ή πνευματική άνάταση κατορθώνεται μέ τήν τέχνη και τήν έπιστήμη. Μέ αυτές ό άνθρωπος προχωρεί πιο πέρα άπό τό κλασσικό ζωικό βασίλειο, πιο πέρα άπό τόν χώρο του ένστίκτου, και δίνει έτσι νόημα στόν έπίγειο βίο.

Μήπως τό σύμβολο του όρφικού Ρόδου, μέ τή σύμμετρη κατάταξη τών πετάλων του, θά μπορέσει κάποτε νά πείσει τούς λαούς γιά μιά σύμμετρη συνύπαρξη, ώστε ή ανθρώπινη νά μοιάζει μέ αυτό τό όραίο σχήμα, τό πνευματικό σχήμα του Ρόδου του έκατόφυλλου; Γιατί νά μήν προσπαθούμε προς τήν κατεύθυνση αυτή;

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ε. Ν. Μόσχου: *Τό πρόσωπο τής Εύρώπης*, Ἀθήνα, Ἰκαρος 1992

Τέσσερα δοκίμια γιά τήν Εύρώπη καί τόν πνευματικό πολιτισμό τής συγκροτοῦν τό νέο βιβλίο τοῦ κριτικοῦ καί διευθυντῆ τῆς «*Νέας Ἑστίας*» κ. Μόσχου. Καί δέν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ὁ δοκιμογράφος ἀντιμετωπίζει τά συναφῆ μέ τήν ἐνοποίηση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου ζητήματα. Τό ἱστορικό, πολιτιστικό, οἰκονομικό καί πολιτικό πεπρωμένο τῆς «*γηραιᾶς ἠπείρου*» τόν ἀπασχόλησαν παρεπιπτόντως ἡ εἰδικῶς καί, σ' ἄλλα βιβλία του, ὅπως ἐκεῖνο πού δημοσιεύθηκε τό 1990, ἀπό τόν «*Ἰκαρο*» πάλι, καί περιεῖχε σέ μετάφρασή του τό ὄνομαστο δοκίμιο τοῦ Ἀγγλου ποιητῆ Τ.Σ. Ἐλιοτ «*Ἡ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ*», μέ εἰσαγωγικό δοκίμιο, σχόλια, σημειώσεις τοῦ κ. Μόσχου.

Συνισταμένη τοῦ πνεύματος καί τῶν δοκιμῶν τοῦ κ. Μόσχου ἀποτελεῖ ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ Ἐνωμένη Εύρώπη ἀποτελεῖ καί γιά τήν Ἑλλάδα καί τόν Ἑλληνισμό γενικότερα τό νέο πεπρωμένο.

Καί ἀπό τήν ἀποψη αὐτῆ τό βιβλίο τοῦτο ἀνταποκρίνεται ὡς ἓνα σημαντικό βαθμό στό δικαιολογημένο ἐνδιαφέρον κάθε Ἑλληνας νά γνωρίσει τόν εὐρύτερο χώρο μέσ στόν ὁποῖο κινεῖται καί εἶναι ἐνταγμένη ἡ πατρίδα του. Ἐτσι θά καταστεῖ δυνατόν νά ἐκτιμήσει καί τίς προοπτικῆς πού τυχόν ὑπάρχουν γιά τό μέλλον του.

Τό πρῶτο δοκίμιο ἔχει τόν τίτλο: «*Ἡ δικαίωση τῆς δημοκρατίας καί τό μέλλον τῆς Εύρώπης*». Πρόκειται γιά μιὰ ἀναφορὰ στήν κοινωνική πολιτική τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ὁ δοκιμογράφος πιστεύει πῶς ἡ πολιτική τοῦ μεγάλου Κρητικοῦ ἀποτελεῖ λαμπρό παράδειγμα φωτεινῆς προοδευτικῆς καί συχνά σοσιαλιστικῆς ἀλλά καί συνάμα ἀδογματιστής πολιτικῆς.

Ἀλλά καί τά ἀναφερόμενα στό πρῶτο μέρος τοῦ δοκιμίου αὐτοῦ ἀποτελοῦν μιὰ λαμπρή συνοπτική ἀναφορὰ στή μεταπολεμική πολιτική ἱστορία τῆς Ἑλλάδας. Ὅσον ἀφορᾶ τό μέρος ἐκεῖνο πού ἀναφέρεται στό Βενιζέλου, ὁ κ. Μόσχος ἐπικαλεῖται καί μιὰ χαρακτηριστική φράση τοῦ κοινωνιολόγου καθηγητῆ Φαίδωνα Βεγλερῆ σχετική μέ τή νομοθετική δραστηριότητα τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρα. Τήν ἐπαναλαμβάνουμε: «*Τό Ἑλληνικό κράτος στηρίζεται ἀκόμη ἐπάνω στους Βενιζελικούς θεσμούς. Πολύ ὀλίγους οἱ ἐπιγονοί του κατόρθωσαν νά βελτιώσουν. Κανένα δέν ἐτόλμησαν νά καταργήσουν*».

Ἀκολουθεῖ τό δεύτερο δοκίμιο μέ τόν τίτλο: «*Τό Εὐρωπαϊκό πνεῦμα χτές καί σήμερα*». Ἐδῶ βλέπουμε νά διατυπώνονται κρίσεις καί ἀπόψεις γιά τήν Εύρώπη καί τόν πολιτισμό τής διαφόρων κορυφαίων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος: αἰσιόδοξων, ἀπαισιόδοξων, μετριοπαθῶν, μυστικῶν, κοινωνιστῶν καί ἄλλων. Στήν ἀρχή οἱ ἀπαισιόδοξοι Ρενάν καί Νίτσε, ἀκολουθεῖ ὁ ἀντιορθολογιστής Μπερξόν, πού τόσο ἐπηρέασε τόν Καζαντζάκη. Γίνεται λόγος ἀκόμη γιά τόν Ἐλιοτ, τόν Ρίλκε, καί ἀρκετούς ἄλλους πού ἀκουστήκαν πολύ στόν αἰῶνα μας. Καί σέ κάποιον σημεῖο τοῦ δοκιμίου τούτου, ὁ κ. Μόσχος καταφέρει νά μᾶς δώσει συνοπτικά δλόκληρο σχεδόν σχεδόν τό συναξάρι τῶν «γενναίων» τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, ἀρχίζοντας ἀπό τόν πρῶτο Εὐρωπαῖο ἄνθρωπο, τόν Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν. Θά μᾶς πεῖ ὁ δοκιμογράφος:

«Ἐτσι μποροῦμε μέ βεβαιότητα νά ἐπισημάνουμε ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκός Πολιτισμός καί συνακόλουθα τό Εὐρωπαϊκό Πνεῦμα, συγκροτεῖται καί θεμελιώνεται σήμερα ἀπό τήν κήρυξη τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν Εύρώπη μέ τήν ἀφιξη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στους Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, γεγονός πού ἀποτελεῖ, κατά τήν ἀποψη πολλῶν ἱστορικῶν, τήν ἀπαρχή τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, εὐρωπαϊκό πνεῦμα ἀποτελεῖ τό Βυζάντιο ἀλλά καί ὁ Δυτικός Μεσαίωνας, τό κατόρθωμα τῆς Ἀγίας-Σοφίας στήν Κωνσταντινούπολη ἀλλά καί οἱ περιφημοί γοθτικοί ναοί τῆς Δυτικῆς Εύρώπης, εὐρωπαϊκό πνεῦμα ἐκφράζουν οἱ βυζαντινῆς εἰκονογραφίες μέ

τά άριστουργήματα που έχει να παρουσιάσει ή Βυζαντινή Τέχνη αλλά και ή δυτική ζωγραφική και γλυπτική και τὰ περίφημα vitraux του Μεσαίωνα, ευρωπαϊκό πνεύμα εκφράζουν τὸ Τραγούδι του Ρολάνδου και τὸ τραγούδι τῶν Νιμπελουγεν αλλά και τὰ θαυμάσια Ἀκριτικά Βυζαντινά Ἕπη, ὁ Δάντης αλλά και ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός, ὁ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι και ὁ Μιχαήλ Ἄγγελος αλλά και ὁ Πανσέληνος και ὁ Θεοφάνης, ὁ Σαίξπηρ αλλά και ὁ Βισσέντζος Κορνάρος και ὁ Χορτάτης, ὁ Μπέικον και ὁ Μονταίνι αλλά και ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς, ὁ Ντεκάρτ και ὁ Πασκάλ αλλά και ὁ Πέτρος Βράιλας Ἀρμένης, ή ευρωπαϊκή ποίηση αλλά και ή Ἐκκλησιαστική Ὑμνογραφία, οἱ οὐράνιες μελωδίες του Μπάχ και του Χαϊντελ μαζί και οἱ ἀθάνατες συμφωνίες του Μπετόβεν και του Μότσαρτ αλλά και ή βυζαντινή μουσική, ή Γαλλική Ἐπανάσταση του 1789 αλλά και ή Ἑλληνική Ἐπανάσταση του 1821, ἀκόμα και ή ἀγγλική πολιτική και συνταγματική εὐρυθμία ἀπὸ τὴν ἐποχή του Κρόμβελ, ὁ Γκαίτε και ὁ Σίλλερ, αλλά και ὁ Κήτς και ὁ Τέννyson, ὁ Μπαλζάν και ὁ Προῦστ αλλά και ὁ Ντοστογιέφσκι και ὁ Τολστόι, ὁ Χαίλντερλιν και ὁ Νοβάλις και ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, αλλά και ὁ Σολωμός και ὁ Παλαμᾶς, ὁ ρομαντισμός αλλά και ὁ συμβολισμός και ὁ ὑπερρεαλισμός, ὁ Ἐλιοτ και ὁ Ρίλκε και ὁ Βαλερύ αλλά και ὁ Καβάφης και ὁ Καζαντζάκης, οἱ δυὸ παγκόσμιοι πόλεμοι που ξεκίνησαν ὡς ευρωπαϊκοὶ πόλεμοι και τόσα ἄλλα, και τόσοι ἄλλοι.

Αὐτή ή πολυφωνία του Εὐρωπαϊκοῦ Πνεύματος, που σίγουρα προϋποθέτει τὴν πολιτιστική και πνευματική παράδοση τῆς Ἑλλάδας, με ὅλα αὐτὰ τὰ τόσο ἐτερόκλητα στοιχεία του – και με τὰ πῶ ἀντιφατικά ἀκόμα στοιχεία του που τὸ συγκροτοῦν – ἀποτελοῦν ὅ,τι ἀποκαλοῦμε συνοπτικά πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης».

Τὸ τρίτο δοκίμιο παρουσιάζει μεγάλο ἑλληνικὸ ἐνδιαφέρον και τιτλοφορεῖται: «*Ἡ Εὐρώπη και ὁ κόσμος στὴν Ἑλλάδα*». Πρόκειται για ἕναν ἀπολογισμὸ τῶν Βραβείων Ὠνάση και τῆς ἐθνικῆς για μᾶς τοὺς Ἕλληνες σημασίας τους. Ὁ ἀπολογισμὸς αὐτὸς ἐγινε με ἀφορμὴ τὴν ἀπονομὴ τῶν βραβείων τὸ 1991. Ἀλλά οἱ πληροφορίες που παρατίθενται και τὰ συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ὁ κ. Μόσχος εἶναι σημαντικά. Καί πράγματι, «ή ἀπονομὴ τῶν Βραβείων Ὠνάση θὰ ἀποτελεῖ πάντα ἕνα ξεχωριστὸ πνευματικὸ γεγονός για τὸν τόπο μας, ἀφοῦ φέρνει τὴν Ἑλλάδα τόσο κοντὰ στὴν Εὐρώπη και στὸν κόσμο και τὴν Εὐρώπη και τὸν κόσμο πλησιέστερα στὴν Ἑλλάδα».

Τὸ τελευταῖο δοκίμιο του βιβλίου έχει τὸν τίτλο «Τὰ ἀδιέξοδα του ἀνθρώπου και ή διέξοδος του πνεύματος». Κι' ἐδῶ γίνεται ἐκτεταμένη ἀναφορὰ σὲ συγγραφεῖς τῆς Εὐρώπης που με τὸ ἔργο τους ὑποδεικνύουν διέξοδα και σωστικὲς θύρες. Ἡ ἀνάγνωση και του νέου τούτου βιβλίου του Μόσχου δὲν ἀποδεικνύεται μόχθος περιττός. Ὅλες οἱ σελίδες του λάμπουν ἀπὸ πνευματικότητα και ψυχικὴ ὁμορφιά. Ἀλλωστε και τὸ θέμα του εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα που τραβοῦν τὸν ἀνθρώπο, τὸν σύγχρονο συνάνθρωπό μας που έχει χαθεῖ μέσα στὶς πραγματικὲς αλλά και τὶς τεχνητὲς συγχύσεις.

Και τὰ τέσσερα δοκίμια του βιβλίου τούτου φωτίζουν ἐντατικά τὰ σχετικὰ προβλήματα, και μάλιστα ἀπὸ πολλὲς πλευρές, ὥστε να καταστεῖ δυνατό στὸν ἀναγνώστη να δημιουργήσει δικούς του διαλογισμούς και να καταλήξει σὲ δικά του συμπεράσματα. Ἐτσι ὁ ἐνεργὸς ἀναγνώστης θὰ μπορέσει να γίνει και ἐνεργὸς πολίτης τῆς Εὐρώπης. Ἐτσι θὰ διαμορφωθεῖ σὲ πλατιά κλίμακα και ή Εὐρωπαϊκὴ συνείδηση στὸν τόπο μας, «πέρα ἀπὸ τοὺς οικονομικοὺς συσχετισμούς που προπαρσκευάζουν τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἐνότητα».

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

Miguel Castillo Didier: «*Kavafis Integro*» vol. I, II, Πανεπιστήμιο τής Χιλής, Σαντιάγο 1991

Πολύ όρθα ή Ἑλληνική Κυβέρνηση ἔχει τιμήσει τὸν νεοελληνιστὴ Miguel Castillo Didier, καθηγητὴ τῶρα στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Σαντιάγο (Χιλής), γιὰ τὶς πολλὲς ἐργασίες καὶ μεταφράσεις νεοελληνικοῦ λόγου, κυρίως ποιητικοῦ, μὲ τὶς ὁποῖες μᾶς πρόβαλε συστηματικὰ καὶ μὲ ἐπιτυχία στὸν λατινοαμερικανικὸ κόσμο.

Προτοῦ ἐπικεντρῶσω τὸ λόγο μου στὴν ἔκδοση τοῦ Didier «*Karafis Integro*», θὰ ἐπισημάνω τὰ ἔργα του, πὺν περιλαμβάνονται στὶς «Ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν Φώτιου Μαλλέρου» τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ Ἀνθρωπιστικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χιλής, (ἀπὸ ἐξώφυλλο τῆς ἔκδοσης αὐτῆς).

- α) Ἀνθολογία Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. I. Ποίηση (πρῶτο βραβεῖο), Σαντιάγο 1971.
- β) I. Μ. Παναγιωτόπουλου: Κύπρος, Γῆ τῆς Ἀγάπης, μετάφραση καὶ σχόλια, Σαντιάγο 1978.
- γ) Ν. Καζαντζάκη: Θέατρο, εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια, Σαντιάγο 1978.
- δ) Ἡ ἑλληνική καὶ χριστιανική πνευματικότητα, Σαντιάγο 1981.
- ε) Τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τοῦ Ἀνδρέα Κάλβου, Σαντιάγο 1988.
- στ) Ἀνθολογία ἑκατὸ μοντέρνων Ἑλλήνων, Σαντιάγο 1989.
- ζ) Ὁ συνολικὸς Καβάφης, Σαντιάγο 1991.

Ὅμως μὲ τὴν εὐκαιρία, σὲ μιὰ παράγραφο αὐτῶν τῶν εἰσαγωγικῶν τοποθετῶ πληροφορικὰ μερικὲς μεταφράσεις τοῦ Miguel Castillo Didier ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ ἔμμετρο λόγο τῆς Κύπρου, αὐτὲς πού, ἔστω καὶ τυχαῖα, ἐγνώρισα. Στὴν ἀνθολογία του «*Ἑλληνες Ποιητὲς τοῦ 20ου αἰῶνα*» (Monte Avila Editores στὸ Καράκας) 1981, (ἡ ἔκδοση μὲ δαπάνες τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενεζουέλας) περιλαμβάνει καὶ ποιήματα τῶν πῶ κατὰ Κυπρίων, τὰ ὁποῖα τοποθετεῖ στὸν πρόλογο τοῦ σὲ ξεχωριστὸ σχόλιο μὲ τίτλο «*Ποιητικοὶ Ἦχοι τῆς Κύπρου, τοῦ μαρτυρικοῦ νησιοῦ*»: Βασίλης Μιχαηλίδης, Δημ. Λιπέρης, Γλ. Ἀλιθέρης, Τ. Ἀνθίας, Κ. Χρυσάνθης, Μ. Κράλης, Ν. Κρανιδιώτης, Π. Κριναῖος, Σοφ. Λαζάρου, Π. Λιασιδής, Ξ. Λυσιώτης, Κ. Μαρκίδης, Γ. Μαρκίδης, Κ. Μόντης, Π. Μηχανικός, Γιάννης Παπαδόπουλος, Α. Περνάρης, Θ. Πιερίδης, Π. Βαλδαερίδης.

Ἐπανερχομαι στὴν ἔκδοση «Ὁ Συνολικὸς Καβάφης» (Karafis Integro) ὡς ἔκδοση τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χιλής (1991), γιὰτι ἀπὸ καιρὸ, πῶ μπροστὰ τῆς χρονολογίας αὐτῆς, ὁ Didier παρουσίασε Καβάφη στὴ Χιλὴ (τὸ 1963), ὅπως δηλώνει τοῦτο ὁ ἴδιος στὶς «*Εὐχαριστίες*» του ἑλληνικὰ γραμμένες. Σ' αὐτὲς τὶς εὐχαριστίες ὁ ἴδιος σημειώνει πὺς ἡ «*καβαφική βιβλιοθήκη*» του περιλαμβάνει 440 τίτλους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μερικοὶ τοῦ δωρήθηκαν καὶ ἀπὸ Κυπρίου (Μ. Πιερῆ, Κύπρο Χρυσάνθη, Κ. Κύρη, Πάτρο. Σταύρου). Ὅμως ἀπὸ ἓνα κείμενο τοῦ Didier τὸ 1974 μὲ τίτλο «*Οἱ μεταφράσεις τοῦ Καβάφη στὴ Χιλὴ*» («*Πνευματικὴ Κύπρος*», ἀρ. 161, 1974), πὺς ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο ἀπαντητικὸ σὲ δική μου δημοσίευση στὰ «*Αἰολικὰ Γράμματα*» (ἀρ. 14, 1973), στὴν ὁποῖα ὑπῆρχαν νύξεις γιὰ μετάφραση Καβάφη στὰ ἰσπανικά, συναντοῦμε τὴ μεταφραστικὴ του ἐνασχόληση μὲ τὸν ἄλεξανδρινὸ μας ποιητὴ ὡς ἑξῆς: α) τὸ 1963 στὰ «*Χρονικὰ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χιλής*, β) τὸ 1966 στὸ Δελτίο τοῦ ἴδιου πανεπιστημίου μεταφράζει Καβάφη, Σεφέρη καὶ Ἐλύτη. γ) Τὸ 1968 στὸ *Diario El Siglo* τοῦ Σαντιάγο γράφει δυὸ ἄρθρα γιὰ τὸν Καβάφη καὶ μεταφράζει ποιήματά του. δ) Τὸ 1969 στὴν ἴδια ἐφημερίδα μεταφράζει Καβάφη. ε) Τὸν ἴδιο χρόνον δημοσιεύει μικρὴ ἀνθολογία ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Καβάφη στὸ περιοδικὸ «*Tilce*». στ) Τὸ 1970 στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ «*Κέντρου Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν*» γράφει κάποιες ἀπόψεις του γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Καβάφη καὶ μεταφράζει 24 ποιήματά του. ζ) Τὸ 1971 στὴν Ἀνθολογία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας μεταφράζει 43 ποιή-

ματα του Καβάφη. Και η) Το 1972 στο περιοδικό «Tabaida» μεταφράζει άλλα ποιήματα του Καβάφη. Από αυτή την Άπαρίθμηση φαίνεται η συστηματική και πολύχρονη ένασχόληση του Didier με τον Καβαφικό ποιητικό λόγο.

Η τωρινή συνολική έκδοση του Καβάφη από τον Didier έχει μιάν εξαιρετική κατάταξη, που βοηθεί πολύ στη γνωριμία του καβαφικού έργου. Στην αρχή δημοσιεύονται αλφαβητικοί πίνακες των κανονικών ποιημάτων του Καβάφη, πίνακας των με χρονολογική σειρά (1896-1933), πίνακας με χρονολογική σειρά των ανέκδοτων ποιημάτων (1884-1923), ο τελευταίος με υποδιαίρεσεις. Ακολουθεί μιιά σειρά ειδικών μελετημάτων με παραπομπές στο τέλος του καθενός: Μερικά για τη ζωή του ποιητή, ή Άλεξάνδρεια ως μύθος, ποίηση, πραγματικότητα, Ίστορικός ποιητής-ποιητής ιστοριογράφος, ή αίσθηση της ελληνικότητας στον Καβάφη, ποίηση και ήθικη, ή προσωπικότητα του ποιητή, το θέμα της τέχνης μέσα στην καβαφική ποίηση, ή αληθινή γλώσσα, ο Καβάφης δραματικός ποιητής, ή άποψα φύση, ή γυναικεία μορφή, και πολλά άλλα ως ο Καβάφης και ή σύγχρονη Αίγυπτος, Χρονολόγιο της Άλεξάνδρειας και του Καβάφη (άπό τό 331 π. Χ.-1983 μ.Χ.), οί εκδόσεις του Καβάφη και Βιβλιογραφία. Πλούσιο ύλικό για όποιο θέλει να γνωρίσει κατά πλάτος και βάθος την ποίηση του Καβάφη, να λύσει άπορίες, να ερμηνεύσει ή και ύπλως να πληροφορηθεί. Δείγματα προς ύποστήριξη άπόψεων, γνώμες άλλων προς ύποστήριξη κάποιων θέσεων, άλλα και φωτογραφίες (σπίτι του Καβάφη, προτομή του, δείγματα γραφής και άλλα) παρουσιάζουν οί σελίδες. Για να καταλήξει τό έργο στο «Poemas canonicos» του Καβάφη Έλληνικά και Ισπανικά, (Ισπανικά άλλα με ελληνικές λέξεις προς τιμή της γλώσσας μας).

Ο φιλέλληνας Miguel Castillo Didier έχει κάποιες ιδιαίτερες σχέσεις μ' έμάς εδώ στην Κύπρο. Θ' αναφερθώ στην επίσκεψη του άειμν. Άρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' ως Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά τό 1966 στη Λατινική Άμερική. Κατά την επίσκεψη εκείνη του Προέδρου στο Πανεπιστήμιο της Χιλής στο Σαντιάγο, ο Didier, τότε φοιτητής, τον προσεφώνησε ελληνικά, άπαγγέλλοντας και κάποιους δικούς μου στίχους (δέν ξέρω πώς έφτασαν στα χέρια του). Μετά την προσφώνηση έδωσε ο Didier τό κείμενό του στον Πρόεδρο (προσωπικά τό είδα - μου τό έδειξε ο Πάτροκλος Σταύρου - δυστυχώς κάηκε κατά τό Πραξικόπημα του 1974). Τούτο συνεκίνησε τον Πρόεδρο, ο όποιος έδωσε ένα ποσόν προς σχηματισμό στο Πανεπιστήμιο Βιβλιοθήκης μ' ελληνικά έργα. Νά συνέτине και τούτο στην ίδρυση της πρώτης πανεπιστημιακής έδρας νεοελληνικής λογοτεχνίας στον Ισπανικό κόσμο, στο Κέντρο Βυζαντινής και Νεοελληνικών Σπουδών με πρωτοβουλία του καθηγητή Φώτιου Μαλλέρου τό 1968;

Φανούλας Άργυρού: «Φόρεϊν Όφis, Άπόρρητα Έγγραφα, Έτσι κατέστρεψαν την Κύπρον».

Τό βιβλίο της Φανούλας Άργυρού με τον κύριο τίτλο του «Έτσι κατέστρεψαν την Κύπρον» (ο τίτλος αυτός λύει τίς άπορίες σχετικά με πρόσωπα;) άποτελεί ένα πολιτικό ξεσκεπάσμα, τραγικό βέβαια. Άπό διάφορα έγγραφα, που άποδεσμεύτηκαν άπό τό Έπουργείο Έξωτερικών της Βρετανίας, κοιτάζονται τά σχετικά με τά σημερινά γεγονότα και άποδεικνύεται ή προπαρασκευή των γεγονότων αυτών πολύ πιο μπροστά. Με την κατάθεση των εγγράφων αυτών, όλοκλήρων ή τμημάτων τους, ή άνθολόγος ή συλλέκτρια ταυτόχρονα σχολιάζει με αρκετό βάρος τίς καταστάσεις και τά πρόσωπα και φτάνει συχνά σε όρισμένους άξιόλογους χαρακτηρισμούς. Η κάποια δεικτικότητά της σε όρισμένα σημεία μάλλον είναι φυσική εκ των πραγμάτων.

Τό βιβλίο έχει μιιά συστηματική κατάταξη. Διαιρείται σε έννέα κεφάλαια με τους εξής τίτλους, πολύ δηλωτικούς: 1) ή Βρετανική Έξωτερική Πολιτική έναντι της Κύπρου. 2) Η Άμερικανική Έξωτερική Πολιτική έναντι της Κύπρου. 3) Η Τουρκική Έξωτερική Πολιτική έναντι της Κύπρου. 4) Ο Έλληνισμός και οί Βρετανοί. 5) ΑΚΕΛ. 6) Οί έποικοι. 7) Τό τρίπτυχο

Διζωνική-Διχοτόμηση-Όμοσπονδία. 8) Από την Ένωση στην Άνεξαρτησία/Ζυρίχη. 9) Η μεταμόρφωση. Επιπλέον Παράρτημα, Επίλογος, Παραπομπές, Διευκρινήσεις. Προλογικά μιλά, πολύ σύντομα και υπεύθυνα, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος και εισάγει σύντομα ή συγγραφέας με κατάληξη το ξής:

«Όλοι οι ξένοι φταίνε για την Κύπρο. Όμως, όλοι αυτοί ξευπηρετούσαν τα συμφέροντά τους. Φταίνε όμως περισσότερο οι ΔΙΚΟΙ μας, οι όποιοι δεν είχαν τη γνώση. Και κυρίως οι ηγέτες μας που ΟΦΕΙΛΑΝ να την έχουν».

Στά έννια αυτά κεφάλαια και στο παράρτημα ή Άργυρου αναφέρεται με τα σχετικά αποδεικτικά στον αγγλικό φιλοτουρκισμό με άπώτερο σκοπό τη διχοτόμηση της Κύπρου, στον τρόπο συμπεριφοράς της Άγγλιας κατά τον Άγωνα της ΕΟΚΑ (πληρωμές στην Τούρκισσα που παρέδωσε τον Πατάτσο, μεταφορά των προδοτών στην Άγγλια), και στις σχέψεις της να άλώσει τις συνειδήσεις με οικονομικά προγράμματα: συζητά την άμερικανική στάση εναντίον της διχοτόμησης και την προσπάθεια της Βρετανίας να την μεταστρέψει: άποκαλύπτει πώς ή Τουρκία ήταν έτοιμη για εισβολή στην Κύπρο άπό το 1958 και πώς ή Τουρκία και ή Βρετανία συνεργάζονταν προς την ύπόθεση της εισβολής: τονίζεται ή άνθελληνική γενικά στάση της Βρετανίας με άναδρομικές άναφορές στο 1931 και την προσπάθεια με την άρωγή φιλάγγλων για τη δημιουργία «Κυπριωτισμού» («Κυπριούσνη» όπως τη χαρακτηρίζει): άναλύει τη συμπεριφορά του ΑΚΕΛ και τις μεταπηδήσεις του: αναφέρεται στους ίσχυρισμούς για έποίκους, τούρκους που έφυγαν άπό την Κύπρο (ό Ζουλού λέγει 300 χιλιάδες, άλλος 47 χιλιάδες, ενώ το 1927 σε έγγραφο άγγλικών άριθμούνται σε 31/2 χιλιάδες): εκθέτει τα του τριπτυχου Διζωνική-Διχοτόμηση-Όμοσπονδία, δηλώνοντας πώς «ή διχοτόμηση της Κύπρου κι ή γραμμή Άττίλα όπως χαράχθηκε με τη βία των όπλων το 1974 ήταν άποτέλεσμα πολιτικοδιπλωματικών διαβουλεύσεων στα σκοτεινά παρασκήνια, πριν άπό 36 περίπου χρόνια» και έξιτορεί πώς άπό την Ένωση φτάσαμε στην άνεξαρτησία και στην πραγματοποίηση της εισβολής: και κλείει το λόγο της ή συγγραφέας με την άποκάλυψη (έκ των έγγραφων) πώς οι Άγγλοι άπό το 1956 μελετούσαν τη μετακίνηση πληθυσμού και τη διχοτόμηση.

Μερικές άποκαλύψεις έκ των έγγραφων είναι για μās συνταρακτικές. Το κριτικό σχόλιο της συγγραφέας διαφωτίζει, με όρθο τρόπο, μερικά έκ πρώτης όψεως τυχαία γεγονότα. Γενικά το βιβλίο πολλά μās διδάσκει, προσάντων διδάσκει όσους άσχολούνται με την πολιτική του τόπου. Τονίζεται άπό μέρος μας ή άνάγκη της γνωριμίας του έργου αυτού μ' όλο που κάποτε δημοσιεύτηκε τοúτο σε συνέχειες στην εφημερίδα «Η Σημερινή» (1959-1990).

Τέλος, σημειώνω μιá παρατήρηση της συγγραφέας στον πρόλόγο της:

«Η προνοητικότητα πηγάζει άπό τη βαθύτατη γνωριμία του πολιτικού ανθρώπου με την ιστορία του παρελθόντος. Έφόσον όμως οι πολιτικοί δήθεν ηγέτες της Κύπρου, άγνοούσαν και ακόμα άγνοούν την Ιστορία του παρελθόντος, ήταν και είναι ΑΔΥΝΑΤΟΝ να προβλέψουν το μέλλον. Δέ χρειάζόμαστε ούτε καφετζούδες ούτε μαντικές ικανότητες, ούτε άπό μηχανής θεούς, για να ξέρομε το τί θα μās συμβεί αύριο, αλλά ΓΝΩΣΗ και ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΟΤΗΤΑ. Δυστυχώς, οι Κύπριοι πολιτικοί, αυτοί οι όποιοι άποφάσισαν για το μέλλον της Κύπρου, έβαλαν το Κυπριακό μέσα σε καλούπια δικά τους, μέσα σε ζουρλομανδύες, λόγω άγνοιας, λόγω έλλειψης ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ και άπαραίτητης γνώσης της Ιστορίας, και λόγω φιλοβρετανισμού».

Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή: «Τευκριδών Έπάνοδος», Λευκωσία 1993.

Είναι ένας συνεχής θρήνος με ποικίλες διαστάσεις, άπό το σιωπηλό και πνιγμένο έως το ξέσπασμα και την έπιθετική με χλευασμό διάθεση, ή ποίηση της Χρυσοθέμιδος Χατζηπαναγή, που περιλαμβάνεται στην πρόσφατη συλλογή της «Τευκριδών Έπάνοδος». Και ήταν φυσική αυτή ή έπιλογή της έκφρασης άπό την ποιήτρια πρόσφυγα. Έπίκεντρο με εύρύ φάσμα έξακτίνωσης κατέχει στη συλλογή αυτή ή «Άμμόχωστος». Η έκφραστική ποικιλία χαρακτηρί-

ζει το θρηνητικό αυτό κοίταγμα της γενέθλιας πόλης της ποιήτριας. Συχνά ο ρυθμός ταιριάζει με το περιεχόμενο. Γλωσσικά χρησιμοποιείται ποικιλία, από όλες μας τις περιόδους, συχνά λέξεις ή φράσεις και από το κυπριακό ιδίωμα, που κάμνουν πιο φυσική την ποιητική διήγηση σε μερικά ποιήματα.

Η συλλογή «Τευκρινών Ἐπάνοδος» διαιρείται σε τρεις ενότητες, μ' ὄλο που και στις τρεις αυτές υπάρχουν ὁμοιομορφίες θεμάτων και ἔκφρασης. Ἡ πρώτη ἐνότητα με τίτλο «Ἐξοδος» περιλαμβάνει ποιήματα τῆς φυγῆς ἀπὸ τὴν πόλη, τῆς προσφυγιάς τὰ ἐπεισόδια καὶ τὶς περιπέτειες, τῶν ἀναμνήσεων χώρων καὶ ἱστορικῶν περιστατικῶν, με πολλές ἀναφορὲς σὲ ἱστορικοὺς σταθμούς, πρόσωπα καὶ μύθους, ἀλλὰ καὶ τοπικὲς συνήθειες. Τοῦτα ὄλα πολλές φορές διηγηματικά, με παρεμβολὲς συναισθηματικὲς ἀπὸ χαρακτηριστικὰ τῆς περιοχῆς.

Ἡ δεύτερη ἐνότητα με τίτλο «Μνήμη», περιλαμβάνει ποιήματα με κύριο χαρακτηριστικὸ τὴν ἀνάμνηση, ἔστω κι ἂν τὸ χτῆς δὲν εἶναι πολὺ μακριὰ χρονικῶς. Τὸ σπῆτι καὶ ἡ γειτονιά τῆς ποιήτριας, χαρακτηριστικοὶ τύποι τῆς πόλης, ἰδρύματα καὶ κατοικίες με ἱστορικὰ καὶ σημασία, γιορτὲς καὶ τοποθεσίες, δρόμοι καὶ ἐκκλησίες τῆς πόλης, πρόσωπα με ἱστορία πολιτιστικὴ καὶ ἔθνη, ἀναφορὲς στὰ προάστια τῆς πόλης, καὶ τὶς συνδέσεις της με ἄλλους χώρους, ἀποτελοῦν τὰ θέματα τῆς ἐνότητος αὐτῆς, τὴν ὁποία προσωπικὰ ἐκτιμῶ περισσότερο, ἰδίως γιὰ τὴ συναισθηματικὴ φόρτισή της.

Τέλος, ἡ τρίτη ἐνότητα με τίτλο «Ἐπάνοδος», μάλιστα με χαρακτηρισμὸ «Ἀμμόχωστος ἀγία πορτοκαλένια», περιλαμβάνει στίχους με τὴν ἐντονη διάθεση τῆς ἐπανάδοσης, ποὺ δημιουργεῖ ἤχους καὶ ρυθμοὺς ἐνθουσιαστικούς, χωρὶς νὰ ξεχνιοῦνται ἱστορικὰ συμβάντα καὶ πρόσωπα, τὰ ὁποία δίνουν με τὴν ἀναφορὰ τους περισσότερους ὑψηλοὺς τόνους, π.χ. Ἡ Παναγία τῆς Κανακαριᾶς, περιγραφικὸ, ἀλλὰ ταυτόχρονα θρησκευτικὸ καὶ πολιτικὸ (δίκη στὴν Ἀμερικὴ). Ἡ προσφυγὴ στὸν Πευταδάκτυλο, ὅπου καὶ ἡ ἀναφορὰ στὸ Διγενὴ Ἀκρίτα, καὶ ἄλλα. Στὴν ἐνότητα αὐτὴ σημειῶν ἰδιαίτερα καὶ τὴ σειρά «Ἀναθήματα ἀπὸ χαλκὸ στὴν Ἀμμόχωστο», στὴν ὁποία ὁ λογισμὸς καὶ ἡ ἐλευθερὴ εἰκόνα δημιουργοῦν ἐκπληκτικὰ μοντέρνα τριστιχα, πολὺ ἐνδιαφέροντα.

Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὑπάρχουν καὶ στὶς τρεῖς ἐνότητες μερικὲς ἐπαναλήψεις. Τοῦτο ὀφείλεται στὴν πληθωρικὴ ἐκφραστικὴ διάθεση τῆς ποιήτριας πάνω σ' ἓνα βασικὸ θέμα «τὴν Ἀμμόχωστο» (κάπου 279 σελίδες κατέχουν τὰ ποιήματα, συχνὰ χωρὶς ἢ μικρὰ κενὰ στὴ σελίδα). Ἐπίσης σὲ στίχους «διαμαρτυρίας» ἢ «χλευασμοῦ» παρατηρεῖται μιὰ πεζολογία, ποὺ με τὴν ἀντίθεσή της μπορεῖ νὰ βοηθήσει στὸ τονισμὸ τοῦ γεγονότος ἢ τῆς ἐννοίας.

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ κλείει με 35 σελίδες σημειώσεις, ποὺ ἔχουν μᾶλλον, «φιλολογικὴ» σημασία γιὰ κάποιον σχολιαστὴ τῆς συλλογῆς, συνήθως μὴ Κύπριο. Δικαίωμα τοῦ συγγραφέα νὰ θέλει νὰ ἐπισημάνει ἢ νὰ δώσει ἐξηγήσεις κάποιων λέξεων κλπ., ποὺ χρησιμοποιεῖ στὸ κείμενό του. Ἐνα ποίημα σὰν δείγμα δίνεται ἐδῶ τὸ «ΠΟΛΙΤΕΙΑ»:

Θὰ φύγω ἓνα δειλινὸ χλωμὸ
 με τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα.
 Ἐπιστροφὴ ὁ δρόμος ὡσαννὰ
 κι ἀπλώνει τὰ φτερά ὡς πέρα.
 Θὰ φύγω ἀπὸ σπῆτι ξένα
 προσφυγιάς
 π' ἀλλάκωσε χαρακιά ἢ πεθυμιὰ ἀπ' τὰ
 χεῖλη ὡς τὴν καρδιά.
 Ἐπιστροφὴ τὸ γύρισμα τῆς τύχης
 ὡσαννὰ
 ψάλλουν τ' οὐρανοῦ τὰ πετεινὰ

σέ δώματα δοξαστικά
 τῆς πόλης.
 Θά φύγω ἕνα πρωινό
 μόλις χαράξει
 μέ τό λυκαυγές στην ἀμασχάλη
 δένοντας φιώγκο
 τόν ἥλιο στά μαλλιά
 και τήν ἀγάπη.
 Ἐπιστροφή ὁ δρόμος ὡσαννά
 κι ἀπλώνει τὰ φτερά
 ὡς τὰ πέρατα τῆς πόλης.

Νίκος Παναγιώτου: «Κυπριακή Βιβλιογραφία 1992», Λευκωσία 1993.

Ὁ Νίκος Παναγιώτου κυκλοφόρησε τόν ἕνατο τόμο τῆς «Κυπριακῆς Βιβλιογραφίας» (γιὰ τό 1992), ἔκδοση «Βιβλιογραφικῆς Ἑταιρείας Κύπρου», μέ τή θαυμαστή τακτικότητα, πού τόν διακρίνει. Βέβαια, ὁ Παναγιώτου διευκολύνεται τώρα ἀπό τόν ἠλεκτρονικό ὑπολογιστή. Ὅμως ἡ δυσκολία στήν ἀνεύρεση τοῦ ὕλικου, ὥστε νά ἀποφευχθοῦν οἱ παραλήψεις, δέν ἔχει λιγιστέψει.

Ὅπως και στίς προηγουμένους ἐκδόσεις τῆς βιβλιογραφίας προτάσσονται τὰ κριτήρια τῆς ὄλης ἐργασίας. Τό ἔργο αὐτό γενικά εἶναι γιά ὄλους μας κατατοπιστικό και διευκολυντικό. Και πρέπει νά ἐκτιμᾶται ὁ κόπος τοῦ βιβλιογράφου.

Ἰδιαιτερο σχόλιο γίνεται γιά τήν κίνησή μας στά τμήματα «ἐφημερίδες-περιοδικά-σχολικά περιοδικά» ὡς τρέχοντα ἐνδιαφέροντα τοῦ τόπου.

Μεταφέρεται ἐδῶ ἡ τελευταία παράγραφος ἀπό τήν εἰσαγωγή. Και βεβαιώνουμε πῶς ολοι νιώθουμε πολλές ὑποχρεώσεις ἐναντί τοῦ κόπου, πού διαθέτει ὁ βιβλιογράφος Νίκος Παναγιώτου.

«Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου γίνεται ἀποδοτικότερη χρησιμοποίηση τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστή γιά τήν ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου τῆς Βιβλιογραφίας, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιτυγχάνεται ἐξοικονόμηση χρόνου στή διαδικασία εἰδικά τῆς καταγραφῆς, κατάταξης και παρουσίας τῶν λημμάτων. Ὅμως ὁ χρόνος πού διατίθεται γιά τήν ἐτοιμασία αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας, ἰδιαίτερα στό στάδιο ἐντοπισμοῦ τῶν λημμάτων, εἶναι τεράστιος και δέν προέρχεται, βέβαια, ἀπό τόν ἐργάσιμο ὑπηρεσιακό μου. Ὁμολογῶ πῶς δέν εἶναι λίγες οἱ φορές, κατά τίς μοναχικές ὥρες τῆς βιβλιογραφικῆς μου περιπλάνησης, πού καταλαμβάνομαι ἀπό ἀπογοήτευση, πικρία, ἀγανάκτηση γιά τήν ἀπαράδεκτη κατάσταση πού ἐπικρατεῖ σ' αὐτό τό θέμα στόν τόπο μας».

Νικολάου Γ. Νικολάου: «Θεοκρίτου εἰδύλλια», (Ε' βιβλίο) Ἀθήνα 1991.

Ἡ μετάφραση αὐτή καθ' ἑαυτή μπορεῖ, και εἶναι, ἄσκηση, ἀλλά ταυτόχρονα προσφέρει τέρψη αἰσθητική, πρῶτα στόν μεταφραστή και ὕστερα στόν ἐπαρκῆ ἀναγνώστη. Μπορεῖ ἡ ἀρχαία μας ποίηση νά γνώρισε ἀρκετούς μεταφραστές της στόν σύγχρονό μας λόγο. Ὅμως ἐξακολουθεῖ νά δίνει εὐκαιρίες γιά νέους τρόπους και νέες συγκινήσεις κατά τή μεταφορά της στόν νεοελληνικό λόγο.

Ὁ Νικόλας Γ. Νικολάου, συμπατριώτης μας γιατρός, ἔδειξε ἰδιαιτερο ἐνδιαφέρον στά εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου και καταπιάστηκε συστηματικά μέ τή μεταγραφή τους στή σύγχρονή μας ἔκφραση. Μέ τό νέο του, πέμπτο βιβλίο, «Θεοκρίτου Εἰδύλλια» ὁ Νικολάου συμπληρώνει τό ὅτι ἀπέμεινε ἀμετάφραστο ἀπ' αὐτόν. Ἔτσι μᾶς δίνει σέ πολὺ καλή γλώσσα, ρέουσα, χωρίς ἰδιωματικές λέξεις πού θάβελαν γλωσσάριο, πέντε εἰδύλλια. Μεταξύ τους και τὰ δυο ἐρωτικά α' και β' παιδικά (θὰ τὰ ὀνόμαζα «ἀρρωστημένα» μιά κι εἴμαστε γιατροί).

Ἡ μέθοδος τοῦ Νικολάου εἶναι ἡ ἐξῆς: σέ κάθε εἰδύλλιο προτάσσει σύντομη ὑπόθεση, πού σέ κατατοπίζει, γιατί ὑπάρχει στά εἰδύλλια αὐτά μυθολογία, συνήθως ἀγνωστη στοὺς πῶ πολλούς. Ἀκολουθοῦν ἀριστερή σελίδα μέ τό ἀρχαῖο κείμενο καί δεξιά σελίδα μέ τή μετάφραση.

Ἐχω χαρακτηρίσει ρέουσα τή γλώσσα τῆς μετάφρασης. Ὅμως κάπου-κάπου, ὁ Νικολάου δέν χρησιμοποιοεῖ τή σύντμηση καί δημιουργοῦνται μερικές χασμωδίες στόν στίχο. Γιά ἐμᾶς ἐδῶ στήν Κύπρο δέν ἐνοχλεῖ τοῦτο γιατί στήν κανονική μας ὁμιλία δέν χρησιμοποιοῦμε τή συνίηση. Δέν ξέρω ὅμως πῶς ἀντιδρᾷ τό αὐτί σέ τοῦτο στόν ἄλλο ἑλληνισμό.

Δίνεται ἐδῶ δεῖγμα ἡ ἀρχή τοῦ Εἰδυλλίου «Ἡρακλῆς Λεοντοφόνος»:-

... Κι ὁ γέρος πού ὄργωσε τή γῆ καί φύλαγε τά βόδια
σταμάτησε ἀπ' τή δουλειά, πού 'κανε μέ τά χέρια
καί τοῦ 'πε «ξένε πρόθυμα θε νά σοῦ ἀπαντήσω
σ' ὄσα ρωτᾶς, γιατί ὁ Ἐρμῆς, σάν ἄγιος πού εἶναι,
φοβᾶμαι νά μὴ χολωθεῖ, κατὰ πού λέν, ἐν κάποιος
στό στρατοκόπο ἀρνηθεῖ βοήθεια νά δώσει.
Πυκνόμαλλα κοπάδια ἀρνιῶν τοῦ βασιλιᾶ Αὐγεία
δὲ βόσκουν ὄλα μιά φορβή, μήτε στόν ἴδιο τόπο·
ἄλλα στίς ὄχθες βόσκουνε τοῦ ποταμοῦ Ἐλισοῦντα,
στοῦ Θεϊκοῦ τοῦ Ἀλφειοῦ τίς ὄχθες βόσκουν ἄλλα
κι ἄλλα στό πυκνοστάφυλλο Βουπράσιο ἢ ἐδῶ πέρα
καί τὰ μαντριά εἶν' χωριστά γιά τό κάθε κοπάδι.
Γιά τοὺς βουκόλους εἶν' ἐδῶ περίσσια βοσκοτόπια
μέ τ' ἀφθονο χορτάρι τους, πού ὀλόχλωρο εἶν' πάντα,
πλάι ἐκεῖ στοῦ Μηνειοῦ τό βάλτο τό μεγάλο,
στά δροσερά λιβάδια του, μ' ὀλόχλωρο χορτάρι,
πού τὰ ποτίζουν τὰ νερά ἀπ' τὰ παραποτάμια,
'κεῖ βόσκουν καί θεριεύουνε τὰ βόδια τοῦ Αὐγεία
κι ἡ στάνη τους εἶναι ἐκεῖ πρὸς τό δεξί μου χέρι
φαίνεται σ' ὄλους εὐκόλα σάν βλέπει τό ποτάμι
ὄπου κυλᾷ ἀνάμεσα σέ φουντωτά πλατάνια
κι ἀγριελιά ὀλόχλωρη, ἱερό τ' Ἀπόλλωνα ἀγνό δέντρο,
πού εἶναι ὁ πιό τέλειος ξένε, ἀπ' τοὺς Θεοὺς μας.
'Εκεῖ 'ναί τὰ μακρόχτιστα καλύβια τῶν ξωμάχων
πού πρόθυμοι μαζεύουνε τοῦ βασιλιᾶ τὰ πλούτη
τ' ἀφθονα καί τ' ἀμέτρητα, σπέρνοντας τὰ χωράφια
γιά τρεῖς ἢ τέσσερις φορὲς ἀνάμεσα στό χρόνο...

Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου: «Γρηγορεῖτε», Λευκωσία 1992

Εἶναι μιά πολὺ συναισθηματικά φορτισμένη ποίηση ἡ ἔμμετρη ἔκφραση τῆς γνωστῆς ποιήτριας Ρούλας Ἰωαννίδου-Σταύρου, πού περιέχεται στή βραβευμένη συλλογή της «Γρηγορεῖτε». Εὐρὺ πεδίο συναισθημάτων περιέχουν οἱ σελίδες τῆς συλλογῆς αὐτῆς, ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ θρησκευτικοῦ παλμοῦ, μέ ὑπομνήσεις εὐαγγελικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς, ἕως στὰ κοινωνικά καί τὰ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὄπου ἡ θεία δύναμη καί ἀγάπη, ἡ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ, ἐκδηλώνεται, ἀλλὰ καί ἕως στὰ δικὰ μας τοπία καί συμβάντα (Κερύνεια, Πενταδάκτυλος, Πορεῖες γυναικῶν κλπ.) πάλιν καί πάντοτε ὑπὸ τό βλέμμα τοῦ Θεοῦ. Καί ὄλα ἐκφράζονται μ' ἓνα πολὺ μουσικὸν ἐλεύθερο στίχο, στόν ὄποιο ἡ μουσικότητα ρεεῖ στοὺς ἑλληνικοὺς ἤχους τῶν λέξεων, καί ταυτόχρονα ἐκπέμπεται ἀπὸ τό βάθος τῶν συλλογισμῶν καί τῶν ἰδεῶν.

Ἡ συλλογή διαιρείται σέ δύο μέρη, παρόλο πού ὁ ἴδιος παλμός διατρέχει τῆς ἔκφρασῆς τους ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά.

Στό πρῶτο μέρος δημοσιεύονται ποιήματα μέ τίτλο ἀπό θρησκευτικές περικοπές (ἀπό εὐαγγέλια καί ἀπόστολους κυρίως). Ὁ τίτλος κι ὅλας καθορίζει τό στίγμα τοῦ ποιήματος, τό ὁποῖο μελωδικά ἀπλώνεται συχνά μέ θρησκευτικές ὑπομνήσεις οἰκείες ὡς «Κύριε σῶσον με», «Σῶσον με τήν ἁμαρτωλήν» καί ἄλλα. Στό δεύτερο μέρος παρουσιάζεται κάποια ποικιλία στά θέματα. Μερικά σύντομα ποιήματα τοῦ δευτέρου μέρους εἶναι ἀπλές εἰκόνες ἢ παρομοιώσεις, πού ἔχουν ὁμως κάποιο ἄπλωμα μέσ στην αἴσθηση τοῦ ἀναγώστη. Π.χ.

*«Μιά μέρα
πού χαμογελά σάν παιδί», ἢ «ὁ παιδικός φίλος
πού ξαναβρῆκες».*

Δίνεται ἐδῶ ἓνα δεῖγμα:-

*«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γάρ
οἶδασι τί ποιούσι»
Λουκᾶς κεφ. κγ' στ. 34*

*Μέ μιὰ ὠραιότητα ἀγάπης ἀναντίλεκτη
ἀνοιγόκλεισε τὰ χεῖλη.
«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς».
Οἱ λέξεις μετεωρίστηκαν
ἀνάμεσα στό πλῆθος τῶν ἀνθρώπων
πού ἰχνογραφοῦσε μιὰ παρουσία
ψιθύρων καί λόγων.
«πάτερ, ἄφες αὐτοῖς».
Ἡ φωνή του αἰωρήθηκε
μέσ στην κραναγαλέα ἀπουσία μας
καί κατακλύζει ἀκόμα*

Δημήτρη Γιάκου: «Ἡ παιδική μας λογοτεχνία στήν εἰκοσαετία 1970-1990», Ἀθήνα 1991.

Ἡ ἱστορία τῆς παιδικῆς μας λογοτεχνίας τοῦ Δημ. Γιάκου δίκαια ἔχει βραβευθεῖ ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τότε σέ μιὰ ἐποχή πού δέν πολυλογαριάζοταν τό εἶδος αὐτό, τό ὁποῖο τόσα προσφέρει καλαισθητικά κι ἐτοιμάζει γιά ὄριμους καί ἐπαρκεῖς ἀναγνώστες. Βέβαια, στό μεταξύ ἔχουν γίνει ἓνα εἶδος ἄλλατα στήν παιδική λογοτεχνία. Ὁ Γιάκος, ὡστόσο, τὰ παρακολουθεῖ, ἄνκαι διαρκῶς βρισκόταν στόν χῶρο τοῦ εἶδους αὐτοῦ ὑπό διάφορες μορφές (συγγραφές, ἀνθολόγος, ἐπιμελητής ἐγκυκλοπαιδιῶν καί ἐκδόσεων).

Μιά νέα προσφορά του στόν κύκλο τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ παιδικοῦ βιβλίου εἶναι καί τό κεφάλαιο Ε' «Ἡ παιδική μας λογοτεχνία στήν εἰκοσαετία 1970-1990». Μέ τό κεφάλαιο αὐτό μᾶς κατατοπίζει καί μᾶς προβληματίζει, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀσκεῖ καί κάποιον κριτικό ἔλεγχο μέ τις «σημειώσεις» του.

Στίς ὑποδιαρέσεις αὐτοῦ τοῦ Κεφαλαίου Ε', συναντοῦμε τίς συνεντεύξεις τοῦ εἶδους κυρίως μέ τήν εἰσαγωγή του στά Πανεπιστήμια καί τή συγγραφή εἰδικῶν διδακτορικῶν διατριβῶν, τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ πατριωτικοῦ παλμοῦ τῶν παιδικῶν ἔργων, πού δέν περιέχουν τό δηλητήριο τοῦ σοβινισμοῦ καί τῆς μισαλλοδοξίας, τό παιδικό ἱστορικό μυθιστόρημα, τοὺς ἀγῶνες γιά ἐλευθερία καί εἰρήνη, ἀλλά καί ἐπισημάνση τῆς καινούριας θεματολογίας (διαστημολογία, μεταναστεύσεις, ναρκωτικά), καί τέλος τοὺς ἐρασιτεχνισμούς, ὅπου

υποδεικνύονται λάθη και κατηγορείται ὁ λαΐκισμός και τὰ παιγνιδόλογα διαφόρων, συχνά δοκίμων, πού εἶναι ἀπαράδεκτα.

Τὸ κεφάλαιο Ε' τελειώνει μὲ μιὰ «Σύγχρονη βιβλιογραφία», ὄχι μόνο τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ, ἀλλὰ και τῶν προηγουμένων. Ἀπὸ τὸ εὑρετήριο σημειώνουμε ὀνόματα Κυπρίων συγγραφέων και μουσικοσυνθετῶν πού περιλαμβάνονται στὴν ὅλη ἐκδοσι: Ἀχιλλέας Αἰμίλιος, Κλεόβουλος Ἀρτεμίδης, Παῦλος Βαλδασερίδης, Δῶρος Θεοδούλου, Νέαρχος Κηρίδης, Παῦλος Κριναῖος, Ἰακ. Κυθρεώτης, Ξάνθος Λυσιώτης, Γιάγκος Μιχαηλίδης, Κώστας Μόντης, Μελλῆς Νικολαΐδης, Ἀνδρέας Ὀνουφρίου, Εὐγενία Πετρῶνδα, Εἰρήνη Τσουλλῆ, Παπάσταυρος Παπαγαθαγγέλου, Λεάνδρος Σιταρος, Σπύρος Ἐπαμεινώνδας, Μιχ. Σταυρίδης, Κ. Τομπόλης, Λουκᾶς Χριστοφίδης και Κύπρος Χρυσάνθης.

Ἄλλὰ στὸ Κεφάλαιο Ε' γίνονται ἀναφορὲς σὲ βιβλία τῶν Παύλου Κριναίου, Ἰακ. Κυθρεώτη, Ἀ. Ὀνουφρίου, Εὐγ. Πετρῶνδα, Σπύρου Ἐπαμεινώνδα και Κύπρου Χρυσάνθη μὲ κριτικοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν βιβλίων αὐτῶν, ἐνταγμένον μέσα στὸ νεοελληνικὸ σύνολο. Ἡ ἐνταξη αὐτῆ τῶν Κυπρίων στὸ νεοελληνικὸ λόγο, εἶναι ἀσφαλῶς δίκαιη και ὀρθή, ἀλλὰ ἔχει μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς Κύπρου κι ἓνα ἔθνικὸ χαρακτῆρα, γι' αὐτὸ εὐχαριστίες ὀφείλουμε και στὸν Δημ. Γιάκο, πού ἐκτιμοῦμε ὅλη τὴ σχετικὴ ἀναφορὰ του ἅπ' ὄλες τὶς πλευρὲς.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Η ΘΕΜΙΣ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ ΜΙΛΑ ΓΙΑ ΤΡΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

1.

Εκδόθηκε πρόσφατα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Ὅμιλο Κύπρου τὸ βιβλίο τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη «Μικρὰ Πορτραῖτα Κυπρίων». Στὸ καινούργιο τοῦ βιβλίου ὁ ἀκάματος ἐργάτης τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου δημοσιεύει 34 ἐπιφυλλίδες γιὰ ἰσάριθμες προσωπικότητες. Τα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσωπα, τα ὁποῖα πρόσφεραν πολλὰ σε διάφορους τομεῖς, τα εἶχε γνωρίσει προσωπικά. Ἐτσι, τα κείμενά του διακρίνονται και γιὰ τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο πού προσδίδει ξεχωριστὴ γοητεία ὅταν μάλιστα συνδυάζεται ἀρμονικά με τὶς πληροφορίες.

Τα πιο πολλὰ ἀπὸ τα πρόσωπα στα ὁποῖα εἶναι αφιερωμένες οἱ ἐπιφυλλίδες ἔχουν πεθάνει. Ὁ Κύπρος Χρυσάνθης με τα σύντομα, ἀλλὰ περιεκτικὰ κείμενά του, ἀποτρέπει ἀπὸ τὴ μιὰ ἓνα ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς στις προσωπικότητες αὐτές και ἀπὸ τὴν ἄλλη παρέχει τὴν ευκαιρία στους νεότερους να γνωρίσουν πρόσωπα πού συνέβαλαν στὴν πνευματικὴ και κοινωνικὴ πρόοδο τῆς Κύπρου.

Τα «Μικρὰ Πορτραῖτα Κυπρίων» εἶναι ἓνα ἀξιόλογο στὸ εἶδος τοῦ βιβλίου, πού μαρτυρεῖ τὴν ἀγάπη τοῦ συγγραφέα γιὰ τα πρόσωπα στα ὁποῖα ἀφιέρωσε τα κείμενά του, καθὼς και τὴν γνώση τοῦ γιὰ τὴ ζωὴ, τὴ δράση και τὴν προσφορὰ τους.

2.

Ὁ γνωστός Ἰταλὸς φίλος τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου Μικέλε Ἰαννέλλι, πού εἶναι ἀριστος ἑλληνιστής, ἀνθολόγησε πρόσφατα ποιήματα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη και τα μετέφρασε στὴν ἰταλική, με στόχο να γνωρίσει τὸ ἰταλόφωνο ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἓνα μέρος τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ ἐκλεκτοῦ ποιητῆ μας και – παρὰ ἄλλα – να ἔλθει τὸ κοινὸ αὐτὸ σε ἐπαφὴ με τὴν λογοτεχνία μας.

Τα ποιήματα αυτά εκδόθηκαν πρόσφατα από τον ΕΠΟΚ σε ένα επιμελημένο τόμο 60 σελίδων με τον τίτλο «ΚΥΠΡΟΣ CHRYSANTHIS-POESIE». Των ποιημάτων προτάσσεται σύντομο σημείωμα για τη ζωή και την ποιητική δημιουργία του Κύπρου Χρυσάνθη που έγραψε ο Μικέλε Ιαννέλλι. Το κείμενο δημοσιεύεται σε ελληνική μετάφραση του Γιώργου Χατζηκωστή και ακολουθώντας στο ιταλικό πρωτότυπο. Ακολουθούν τα ποιήματα που επέλεξε ο ανθολόγος και μεταφραστής στο ελληνικό πρωτότυπο με την ιταλική μετάφραση στην απέναντι σελίδα. Το βιβλίο κλείει με το ποίημα του ανθολόγου «Άλμπορι» και μετάφρασή του στην ελληνική από τον ίδιο.

Το βιβλίο «ΚΥΠΡΟΣ CHRYSANTHIS-POESIE» είναι μία ακόμη ωραία εργασία του Μικέλε Ιαννέλλι και ένα ακόμη δείγμα της αγάπης του εκλεκτού Ιταλού πνευματικού ανθρώπου για την Κύπρο.

3.

Πληροφορίες για τις δραστηριότητες του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου το 1991 και το 1992, καθώς και αξιολογικά μελετήματα δημοσιεύονται στον τόμο της «Φιλολογικής Κύπρου» για το 1991 και το 1992. Σε προσάρτημα, εξάλλου, δημοσιεύεται η εργασία του Μικέλε Ιαννέλλι «ΚΥΠΡΟΣ CHRYSANTHIS – POESIE», που είναι μια ανθολόγηση ποιημάτων του Κύπρου Χρυσάνθη και η απόδοσή τους στην ιταλική γλώσσα.

Η «Φιλολογική Κύπρος», την έκδοση της οποίας διευθύνει ο Πρόεδρος του ΕΠΟΚ Κύπρος Χρυσάνθη, είναι μια από τις πιο σημαντικές ετήσιες εκδόσεις του τόπου. Παρουσιάζει, πάντα, τις αξιολογικές εκδηλώσεις του ΕΠΟΚ, καθώς και επιστημονικές εργασίες, που διακρίνονται για την σοβαρότητα, την υπευθυνότητα και για το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν για όλους όσους ενδιαφέρονται για πολιτιστικά θέματα.

Είναι μια έκδοση που τιμά όσους συνέβαλαν στην ετοιμασία της. Υπηρετεί τα ελληνικά γράμματα με συνέπεια και προβάλλει τα επιστημονικά και λογοτεχνικά έργα εκλεκτών συγγραφέων με αγάπη και σεβασμό. Είναι, εξάλλου, ένα βήμα για να εκφραστούν πολλοί δημιουργοί.

Η «Φιλολογική Κύπρος» του 1991 και 1992 συνεχίζει, όπως και οι προηγούμενες εκδόσεις, να συμβάλλει στην πνευματική προκοπή και ανέλιξη της πατρίδας μας. Γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία στους δύσκολους καιρούς, που περνά ο Ελληνισμός.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Εϋθύνη (Αθήνα), Νέα Σκέψη (Αθήνα), Ρόπτρο (Βόλος), Πνευματικά Χανιά (Χανιά), Πολιτιστική Πράξη (Πειραιάς), Μοριάς (Κάτω Άχαϊα), Προεκτάσεις στην εκπαίδευση (Αθήνα), Διαδρομές (Κηφισιά), Τότε (Αθήνα), Νεοελληνικός Λόγος (Αθήνα), Τό Περιοδικό (Λευκωσία), Ένημερωτικό Δελτίο Δήμου Έγκωμης (Έγκωμη), Πνευματική Καλλιέργεια (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Μενέλαου Παλλάντιου: «Ἄπλᾶ ἔστι τῆς ἀληθείας ἔπι» Ἀθήνα.

Οὐτίλλιαμ Σαίξπηρ (μετ. Θ. Πανταζῆς): «᾽Όνειρο Θερινῆς Νυχτός», Λευκωσία, 1993.

νέο

Baygon[®] spray

Καταριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης

Είναι πολύ
αποτελεσματικό
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Κατσαρίδες,
μυγμήκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.

Bayer

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το ΟΖΟΝ

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

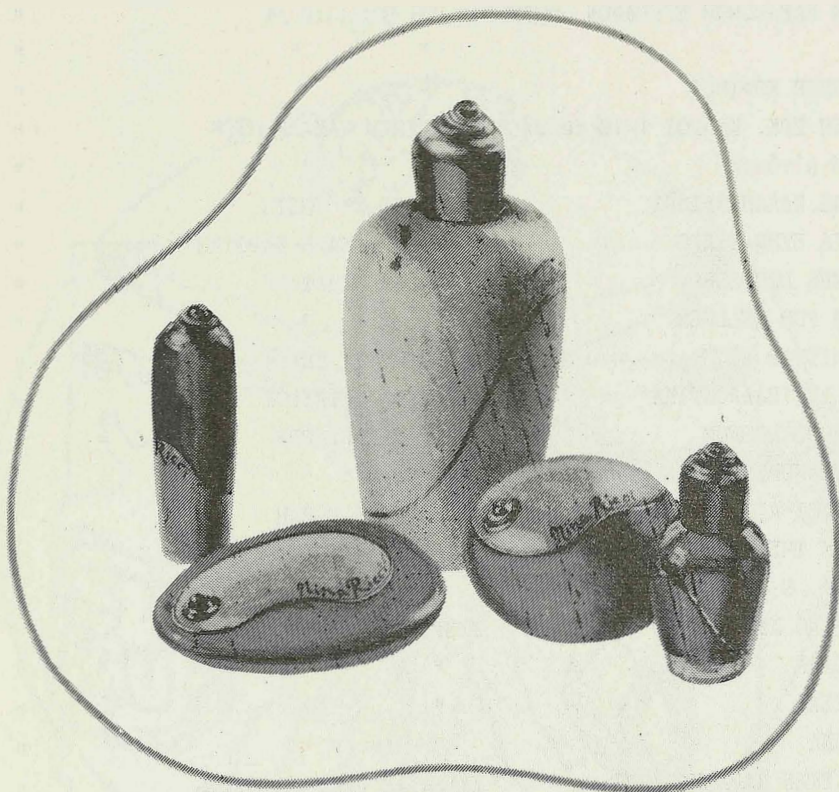
Κώστας Χριστοδούλου & Σία

Θ. Θεοδότου 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

NINA RICCI

P A R I S

Le Teint Ricci

ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

ΘΑ ΤΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: CENTURY SHOP, ΤΗΛ. 443344, VERA ΜΙΟΥ PHARMACY, ΤΗΛ. 428666

ΛΕΜΕΣΟΣ: CAMEO COSMETICS, ΤΗΛ. 375887, WOOLWORTH "OLYMPIA", ΤΗΛ. 311133

ΛΑΡΝΑΚΑ: FACE COSMETICS, ΤΗΛ. 627883,

ΠΑΦΟΣ: KYR-SOF No. 2, ΤΗΛ. 232680

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ/ΔΙΑΝΟΜΕΙΣ: **ΛΗΔΡΑΪΚΗ ΛΤΔ** ΤΗΛ. 444651, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΑΤΑ

ΤΗΛ. 449058 ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΥΕΛΛΑ 1955-1959	ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ	Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ
ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΗΡΩΩΝ	" "	"
ΠΕΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	" "	"
ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ 55-59	" "	"
ΖΗΔΡΟΣ	" "	"
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΦΙΝΟΥ	" "	"
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚ. ΚΥΠΡΟΥ 1-16 τόμοι	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΗ	"
ΕΙΣΒΟΛΗ Α' τόμος	" "	"
ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ" ΚΩΣΤΗ	"
ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	ΓΙΩΡΓΟΣ & ΜΑΧΗ ΚΑΡΟΥΖΗ	"
TOURISMUS DEUTSCH	ΙΩΑΝΝΗ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗΣ	"
DEUTSCH FUR KELLNER	" "	"
ΦΩΤΗΣ ΠΙΤΤΑΣ	ΠΑΝΟΣ ΜΥΡΤΙΩΤΗΣ	"
ΚΥΠΡΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ	ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ	"
THE CYPRUS MUSEUM	ΒΑΣΟΥ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ	"
CYPRUS MONUMENTS	" "	"
Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΑΓΝΟΥΜΕΝΟΥ	ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΣΜΥΡΛΗ	"
Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ 1955-1959	ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΣΣΙΩΤΗ	"
ΑΠΑΝΤΑ Δ. Θ. ΛΙΠΕΡΤΗ	" "	"
ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟ	ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ	"
Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ	" "	"
ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ	" "	"
Η ΡΗΓΑΙΝΑ	" "	"
ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΜΥΘΟΧΩΡΑ	ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΠΑΛ. ΠΕΤΡΩΝΔΑ	"
ΣΤΗΝ ΑΓΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΟΥΛΑΣ	" "	"
Ο ΣΠΙΡΤΟΥΛΗΣ ΚΑΙ Η ΖΥΜΑΡΙΤΣΑ	ΤΟΥΛΛΑΣ ΚΑΚΟΥΛΛΗ	"
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟ 21	ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛ	"
ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ <i>μετάφραση</i>	Γ. Χ" ΚΩΣΤΗΣ	"
ΤΟ ΕΞΥΠΝΟ ΠΑΠΑΓΑΛΑΚΙ	ΤΟΥΜΑΖΟΥΣ ΜΑΟΣ	"
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ	" "	"
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗ	ΦΙΛΙΠΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ	"

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΛΛΑΣ

ΖΗΝΑΣ ΝΤΕ ΤΥΡΑ 16

ΑΚΙΝΗΤΑ ΚΑΡΑΝΤΩΚΗ

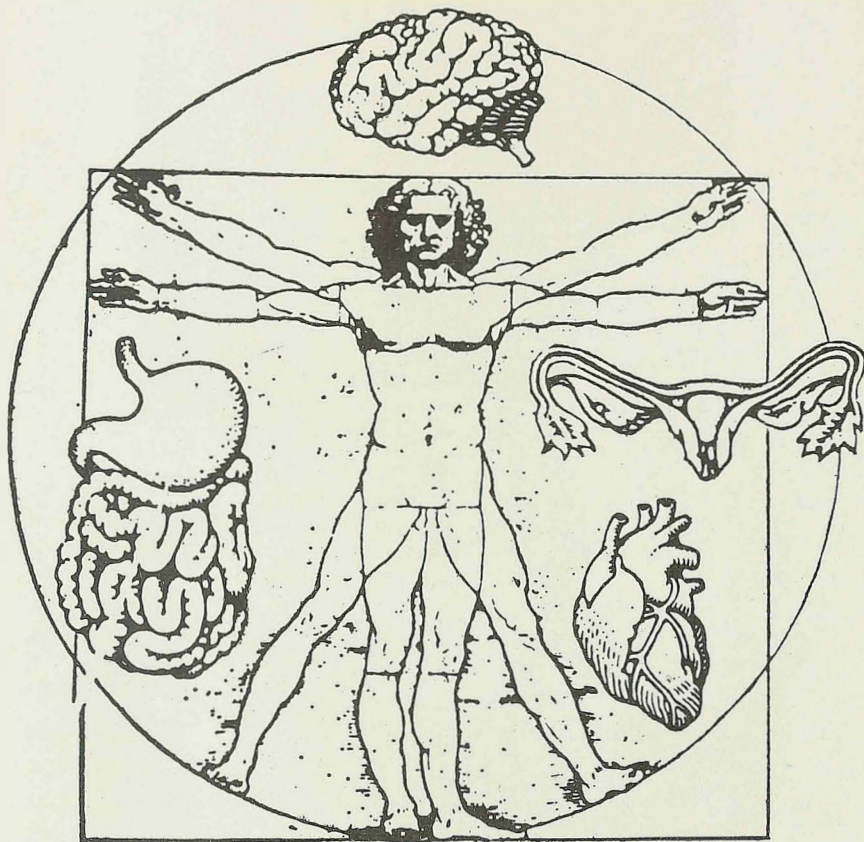
ΤΗΛ. 449058

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΑΙΣΘΗΣΗ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ